

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU PROSINEC 1997

Perspektivy občas dostávají dopisy, v nichž si čtenáři stěžují na neustálý vztah mezi správcem farnosti, tedy knězem, a farníky, příp. jejich částí. Nestojí o otištění dopisu, spíše žádají radu. Podle povahy problému lze jejich stížnosti rozdělit na tři části. (1) Jeden čtenář, našťastí jediný, poukázal (věrohodně) na nepřehledné finanční hospodaření svého faráře, které vyvolávalo různá podezření. (2) Jiní, a těch je trochu víc, jsou znepokojeni, protože jejich farář hlásá těžko obhajitelné názory včetně politických. V jednom případě se dokonce veřejně zastával politické strany, která je běžně označována jako extremistická. (3) Nejčastější stížnost pochází z pocitu, že farář aspiruje ještě na jiné úlohy, než je ta jeho svátostná a pastorační. Chce být skupinovým vůdcem, animátorem, cenorem, povoluje či zamítá různé iniciativy farníků, určuje, s kým navázat kontakt a koho ignorovat, např. zda směřují iniciativní farníci přizvat ke spolupráci příslušníky té či oné řehole. Zkrátka: osobuje si autoritativní pozici i tam, kde se farníci – a přitom „na to nemá“. V takovém případě dochází někdy mezi farníky k vnitroskupinovému konfliktu, ba i k rozštěpu, kdy se „farářovi věrní“ staví proti „rozkošníkům“, a ti pak jezdí na mši raději někam jinam.

Farnost, kdy část farníků takto „zanášá“, je podle našich zkušeností jevem menšinovým, nikoli však výjimečným. Bylo by pokrytecké o tom pomlčet. Chystaný plenární sněm má být jednáním otevřeným. Je lépe pojmenovat ožehavé problémy už ve stadiu jeho přípravy. Obrátili jsme se proto na mons. F. Radkovského, člověka nad jiné povolaného, neboť buduje novou diecézi přinejmenším zčásti na rozvalinách. Náš rozhovor se stočil i na jiné věci, možná důležitější.

Otče biskupe, začneme rovnou tnutím do živého. Pokud biskup zjistí, že nějaký diecézní kněz není nadále schopen plnit řádně své pastorační povinnosti, jaké má pravomoci a možnosti?

Mnohem omezenější než běžný zaměstnavatel, který může pracovníka poměrně snadno propustit, zjistí-li, že neplní řádně své povinnosti. U kněze to tak jednoduché není. Ten je v diecézi inkardinován (svěcen) obvykle na doživotí. Biskup sice může faráře i kaplana podle CIC (Kodexu kanonického práva) odstranit či přeložit jinam, ale u faráře to není tak snadné. Podle téhož Kodexu se farář ustanovuje zpravidla na dobu neurčitou, případně, podle dovození CBK, i na dobu určitou, nejméně však pětiletou. Kodex doporučuje postupovat nejprve po dobrém a snažit se přemluvit faráře, aby se sám úřadu vzdal. Když to neudělá, biskup ho po určitém procesu úřadu zbaví. Je však povinen se o něj postarat udeláním jiného úřadu, je-li pro něj schopný, nebo penzí, pokud to případ vyžaduje a dovolují podmínky.

Hlavním problémem je ale nedostatek kněží, protože je těžké najít za odstraněného faráře náhradu. V krajních případech je však lépe nechat farnost neobsazenou (a svérit ji např. trvalému jáhnovi či pastoračnímu pomocníkovi pod vedením sousedního faráře). Na druhé straně kněze, který není příliš schopný a vhodný, je těžko přeložit jinam, aby tím nebyla poškozena další farnost.

Snímek Jaroslav Hadík

„S VÁMI JSEM KŘESŤAN – A PRO VÁS JSEM BISKUP“

Interview s mons. Františkem Radkovským, biskupem plzeňským

V předmluvě k tomuto rozhovoru jsme uvedli některé typy stížností farníků. V Perspektivách jsme měli pouze jedinkrát možnost si takovouto stížnost ověřit „po vlastní líní“. Je to totiž technicky náročné. Dali jsme tehdy v duchu za pravdu „stěžovatelům“. Setkáváte se i vy s oprávněnými steskky tohoto typu ze strany farníků?

Samozřejmě. Je třeba si tyto stesky ověřit a s kněžími, případně s farníky o tom promluvit. Mnohdy jsou to stesky skutečně oprávněné.

Setkáváte se i s situací opačnou, kdy se např. jisté farní klíče v duchu nějakého jejího skupinového předsudku či sdílené kolektivní omezenosti podaří vytvořit náladu „proti faráři“?

Ano, hlavně při překládání kněží. Farnost zvyklá na dobrého kněze, kterého je nutné přeložit jinam, těžko přijímá toho, který přichází po něm. Vždycky je nejlépe mluvit se všemi. Největší problémy v církvi vznikají z nedostatku komunikace. Když jsem ale farnost navštívil, situaci vysvětlil a kněze uvedl, byli nakonec spokojeni všichni. Farníci s novým knězem i kněz v nové farnosti.

Zjistí-li ale biskup, že konfliktní situace je zamotaná, jaké má možnosti ji prozkoumat? Jak to dělá?

Odpověď stějně: promluvit se všemi zúčastněnými, s farářem, s farníky, třeba i s každým zvlášť. Někdy je do sporu vtažena i veřejná správa obce, i to se mi stalo. Je třeba se všemi mluvit a hledat přijatelné řešení. Ne-

musí se to vždycky stoprocentně zdařit. Ale přece jen se povede alespoň ukládat hroty. Není-li vyhnouti, je třeba kněze přeložit. Ale vždycky je zapotřebí věci si vzájemně vysvětlit, aby kněz poznal to, co se mu farníci bojí říci do očí. Už to, že všichni dokáží o problémech mluvit, vede často k uzdravení situace.

Jak mají farníci postupovat, mají-li k chování svého faráře vážné a důvodné výhrady a nechtějí-li ublížit farnosti ani církvi?

Bylo by nejlepší, kdyby mu to dovedli sami v láse a ve vzájemné otevřené diskusi sdělit. Tam, kde se toto nepodaří, protože chybí odvaha, nebo protože farář nesnese ani dohře miněnou kritiku, je nutné, aby se obrátili nejprve na okrskového vikáře (děkana); to je ten nejbližší, kdo by měl věc řešit. Nepomůže-li ani to, je třeba se obrátit na biskupa či generálního vikáře. I farníci by měli nahlédnout, že je záhodno mluvit. Když mlčí, ublíží tím často farnosti. Zjišťuji, že je spravedlivé brát v ochranu někdy kněze, někdy farnost. Jde o to, aby to bylo ku prospěchu celé církve, a do té patří všichni, kněží i laici.

Sám se snažím řídit se zásadou, kterou jsem měl uvést hned na začátku. Je to heslo kardinála Cardijna, zakladatele hnutí mladých katolíků (JOC): Všecko skrze laiky, ale nic bez kněží. Je to hluboká pravda. Skutečně, skrze laiky je potřeba dělat všechno, jsou většinou laici. Ale bez kněží to nejde, mají klíčovou roli, jsou pastýři laiku a mohou věc usměrňovat, usnadnit, nebo naopak zbrzdit či dokonce znemožnit. Proto mají být dobře informováni, aby byli motivováni a vychová-

váni ke spolupráci s laiky. Proto považují za svůj prvořadý pastorační úkol věnovat se kněžím. Společně s generálním vikářem se s nimi setkáváme nejen oficiálně, ale i neformálně, kdy společně hledáme nové pastorační přístupy.

A nyní z opačné strany. Známe farnosti, zejména venkovské, které jsou vlastně „zbytkovými“, protože věrných tam zbyla hrstka. A ta se často zabývá tím, čím ve své slabé chvíli apoštolové, když se hádali, kdo z nich je největší. Prostě pavlač, drbůrna. – Neměl by kněz umět být i skupinovým diagnostikem a terapeutem? Neměl by se vyznat i v takovém oboru jako sociologie farnosti?

Ano, měl by mít dostatek psychologického i sociologického citu, aby dokázal lidi poznávat, motivovat, případně usmířovat. Není lepší motivace, než když poznají, že je má rád a že chce, aby byli dobrými křesťany, kteří žijí své křesťanství opravdově a naplno. To je ten nejlepší lék.

Nakolik současně fakultní vzdělávání připravuje příští kněze na řešení právě takovýchto praktických problémů v „terénu“?

Mnoho věcí v pastorační bytosti dnes mají čekat jinak a kněží na to zatím nejsou dostatečně připraveni a nebyli ani v minulosti, protože byla jiná situace. Naše pastorační je téměř výlučně svátostná. Sloužíme udělováním svátostí. Je to nezbytné, ale je to málo. Je rovněž nutné věst a vychovávat věřící k modlitbě, k pravidelné četbě Písma a k otevřenosti pro společenství.

Dnešní svět je nesmírně roztržštěný a člověk potřebuje denně spočinout, aby našel oporu. Aby měl otevřenou studánku ve své duši, ze které bude čerpat. Lidé by se měli naučit hluboké vnitřní modlitbě a zvyknout si, že ji nesmějí vynechat. Denně si vyhradit čas, čtvrt hodinu, půl hodinu, podle možností, ale tak, aby to byla chvíle intenzivní modlitby. Ráno nebo večer, nebo i vícekrát za den, ale je to nesmírně nutné. Modlit se jednak sami, jednak společně s rodinou. A denně čerpat z Písma. Lidé na to nejsou zvyklí a je to chyba, protože Boží slovo je poklad, který je i laikům každodenně k dispozici. K tomu všemu je třeba vychovávat a věst.

Uvědomme si, že nejedeme k Bohu každý sám, ale společně. Vychováváme se ke komunitární (pospolitě) zbožnosti. Máme přece odpovědnost jeden za druhého, jeden o druhého máme pečovat, vzájemně se povzbučovat a doprovázet. Zakusil jsem v době totalit, kdy jsme se snažili žít ve společenstvích, jak je to užitečné. Osamocení jedinec těžko odolává tlaku jiného světového názoru a životního stylu, ale společenství to dokáže. Dnes jsme vystaveni masivnímu náporu sekularizace. Odoláme mu, budeme-li žít ve společenství.

Kde tedy začít?

Budováním základů. Dnešní člověk potřebuje kerygma, evangelizaci v užším slova smyslu. Jsme zvyklí poskytovat lidem katechezi, ale to je až nadstavba, přispívající k rozvinutí víry. Lidem však často chybí víra. Jak dětem, při výuce náboženství, tak mladým, kteří žádají přípravu na sňatek, či rodičům, kteří chtějí dát pokřtít své dítě. Často se nabídka nesečká s poptávkou. Lidé žádají přijetí svátostí – a my bychom měli nejprve usilovat o prohloubení jejich víry nebo vůbec o předání víry jako předpokladu k přijetí svátostí. Víru však není snadné předat. Je to dar Boží a současně proces, který závisí i na tom, kdo ji má přijmout. Umět předávat víru, evangelizovat, to je také Boží dar, který každý nemá a který musí v sobě rozvíjet. To jsme se v seminářích neucíli. Musíme to napravit.

(Dokončení na straně 3)

SNĚM SHORA, NEBO ZDOLA?

1. Způsob vzniku účastenství

Členství biskupů, generálních a biskupských vikářů a děkanů teologických fakult vyplývá z obecného práva církve. Členství vyšších řeholních představených a rektorů kněžských seminářů vzniká volbou z jejich sídla. Zvolen může být jen ten, kdo žije na území ČR. Počet takto zvolených však určuje BK. Další členové, tj. hosté, odborní poradci, pozorovatelé, budou voleni dle jednacího řádu.

2. Právo mluvit k předloham

To mají pouze členové, hosté a promotři předloh. Ostatní mají právo mluvit pouze v grémích.

3. Hlasovací právo

Rozhodující hlas mají biskupové. Poradní hlas mají generální a biskupští vikáři, vyšší řeholní představení, děkani fakult, rektori seminářů a kněží a laici vybraní dle jednacího řádu. Ostatní, tj. pozvaní hosté, odborní poradci, pozorovatelé a personál sněmu, hlasovací právo nemají.

Hlavní téma sněmu

Tím je uskutečnění závěrů II. vatikánského koncilu a perspektiva nové evangelizace v našich podmínkách. Tomu musí předcházet proces tvorby a schvalování dokumentů. *Tematická sekce* rozdělí v přípravné fázi hlavní téma na témata dílčí a ke každému z nich shromáždí dokumenty koncilního i pokoncilního učení a formuluje tzv. *abstrakta*.

Na návrh přípravné komise či (ve sněmovní fázi) sněmu může BK schválit i další témata. Ta se přepřacují do podoby vstupních otázek pro experty, historické analýzy a sociologické průzkumy, pro diskuse angažovaných věřících ve sněmovních kroužcích a pro publikace v médiích. Všechny odpovědi se zpracují do předloh s variantami řešení, které budou podkladem k diskusi na plenárním zasedání.

Připomínky z diskuse se zapracují do další verze předlohy a znovu budou předloženy expertům, sněmovním kroužkům a médiím. Reakce se znovu zapracují do předlohy a předloží se ke schválení sboru poradních hlasů. Po tomto (úspěšném) schválení budou o před-

loze hlasovat biskupové. Po jejich schválení bude předloha předána k přezkoumání Svátému stolci a poté bude vyhlášena sněmem na jeho slavnostním zasedání a publikována.

Vlastní cíl sněmu

Schválené vydání církevních dokumentů závazných pro všechny diecéze v ČR je pouze minimální podmínkou právoplatnosti sněmu. Jeho vlastním cílem je uskutečnění těchto rozhodnutí v životě celé české církve. Proto se má účastnit sněmovního procesu co nejširší veřejnost. Tuto funkci bude plnit především *informační sekce* sněmu, pečující o styk se spolupracující veřejností, a *pastorální a duchovní sekce*, pečující o styk s angažovanými laiky. Tuto funkci však budou plnit podle potřeby i další instituce sněmu, tj. různá setkání a akce, jako jsou např. Katolické dny v Německu, u nás před válkou unionistické sjezdy či eucharistické kongresy, dnešní charismatické konference. Dny víry, setkání mládeže, Akademické týdny, osvětové akce křesťanských akademií, činnost našich charit apod. Úkolem sněmu je i oživení celostátních společenství i malých farních a rodinných ohnísek.

Závěr

Jaká je tedy motivace a jaký bude charakter sněmu? Usilují o něj biskupové akei shora, aby o jeho smyslu a o účasti přesvědčili Boží lid, anebo má být právě tento lid iniciativní zdola, aby pak biskupové potvrdili jeho hlas jakožto hlas Boží? – Bude třeba obojí motivace. Díky Bohu za iniciativu biskupů i za to, že stále přetrvává naděje na spolupráci při řešení našich problémů, aktuálních a zejména těch chronických, na něž ani biskupové sami nestačí, a proto potřebují pomoc všech, kněží, řeholníků, laiků, mužů i žen.

Sněm se tedy bude podobat nikoli jedné, ale mnohým z těch představ, které si činíme předem, což je, myslím, dobře, neboť takto zachytí onu pestrost projevů a snažení našeho společenství, posvěťte ji a začleněte do společenství s Bohem.

Miloš Raban

Česká církev podle Odilona Štampacha

V úvodníku sedmého čísla revue Proglas se Odilo Štampach zamýšlí nad stavem české religiozity. Nic nelší na růžovo, což je samo o sobě dobré, ale při četbě jeho slov se mi neodbytně vrtá otázka: nejsou brýle, které si nasadil, až příliš černé?

Po výstižné charakteristice postoje české společnosti k náboženství následuje totiž pohled na církev, který je až překvapivě skeptický. Dovolil bych si poněkud nesouhlasit. Situace naší církve je natolik komplikovaná, že o ní lze těžko vynášet apodiktické soudy. Věřím, že předkládané vidění otce Odilona je upřímné, ale totéž mohou říci o nadšených textech našich mladých, co se vrátili z pařížského setkání se Svätým otcem. Kde je tedy pravda? Na jedné straně jsou prý velmi málo akceptovány (cituji z textu O. Štampacha) „doktrinní postoje oficiálních autorit“ a „církevní loajalita je vepší“, na druhé straně jsou papežovy knihy, enykliky a dokonce i jím iniciovaný Katechismus velmi dobře prodávány zhořím a na setkáních s biskupy nebo s papežem nějaká krize církevní loajality příliš znát není.

Nejsou podobná jednobarevná líčení, lhostejno z které strany, vyjádřením nikoli toho, jaká církev je, ale toho, jak ji chceme vidět? Jásajícímu mladíkovi na Longchamps, který žádné problémy nevidí, můžeme jeho nadšenou jednostrannost promítnout, ale zkušený teolog, učitel a kněz by měl mít více citu pro celostní a vyvážený pohled, zvláště prezentuje-li ho jako stav současné české religiozity.

Nechci otci Štampachovi křivdit, neméně píše-li o „krajčích a hermelínových pláštích“, o „morálních policajtech“, „klerikálním pokrytectví“ a „totalitních tendencích“, jsem rozpačitý. Jistě, znám takové případy (a on

jich zná určitě mnohem víc a lépe), ale je to správný úhel pohledu? Nejsem proti kritice, ale není na místě při úvahách o církvi více zdůraznit Krista a méně organizaci? Uvážil bych, kdyby to O. Štampach občas zdůraznil. Ne aby přestal kritizovat, ale aby svůj pohled doplnil. Konec konců vztah k Pánu je vždy prvořadý, a českému pohanovi, který je prý z pohledu na současnou církev znechucen, více prospěje poukaz na Původce církve než nářek nad nedostatky, které byly, jsou a budou, leda by nás Pán hromadně dispencoval od dědičného hříchu.

V závěru se O. Štampach znepokojuje nad nadprodukcí jistého druhu religiozity (esoterika, relaxace, terapie...), která, ač přitažlivě balená, je ve skutečnosti často jen výnosným kšeftem. S tím nemohu než souhlasit, avšak zaráží, že se k těmto jevům přitahuje jako jediný protipól „razantní mladíci křesťané, že pravda je jen jedna, samozřejmě ta jejich“, „fundamentalisté, kteří by rádi zakazovali a trestali“, které „dráždí odlišnost nových náboženských hnutí“. Domnívám se, že je zde řeč o tradičnějších katolících, kteří s názory blízkými názorům otce Štampacha často polemizují. Nelze se ale divit, že po letech, kdy téměř jediným veřejně znějícím hlasem byli progresivnější orientovaní myslitelé (mezi které si dovořím zařadit O. Štampacha, T. Halíka, V. Malého, P. Koláře aj.), se ze spánku probouzí se značným zpožděním, ale zcela logicky i konzervativnější názorové křídlo (např. M. Semín, J. Fuchs, L. Štůla aj.). A pokud jde o toleranci, nemají si někteří představitelé těchto protipólů co vyčítat. Jedni nechťají přijmout pluralitu způsobů přijímání eucharistie, druzí hříjí na poplach při prvních pochvalných zmínkách

o (dnes téměř vymizelém) předreformním mešním obřadu.

Překvapuje ale obava z tohoto protilehlého proudu, kterou ze slov O. Štampacha cítím (podobně i v reakci na Fuchsovu kritiku v Reportu nebo v knize Snění v plné bdělosti v závěrečné kapitole Quo vadis Ecclesia?). Jestli je totiž dnes někdo veřejně uznáván řadou církevních autorit i prostých věřících, jsou to rozhodně spíše představitelé progresivnějšího náborového křídla (přiznám se, že podobná nálepkování rád nemám, ale snad mi je čtenář v zájmu zjednodušení odpustí). Konzervativnější osoby bývají občas s úsměvem známkovány jako snaživí samouci, lidé s myšlením ghetta či kruhové obrany – copak toto je obraz nebezpečného nepřítel?

Strach před (opět cituji) „novými inkvizitory“, kteří by „dokonce rádi zakazovali a trestali“, se zdá být v této situaci velmi nepřiměřený. Pociťuje snad Odilo Štampach takové nebezpečí pro sebe nebo pro lidi jemu myšlenkově blízké? Kdo z oněch „nových inkvizitorů“ může trestat nebo vážně ohrozit docenta teologie přednášejícího na několika školách, jehož knihy bez omezení vycházejí a úspěšně se prodávají, který je častým účastníkem mediálních pořadů, v nichž vystupuje jako uznávaný odborník, a za kterého se ve veřejné televizi explicitně staví sám biskup Václav Malý? Kdo může ohrozit profesora Karlovy univerzity pověřeného duchovní správou vysokoškolskou, prezidenta Křesťanské akademie, který je takřka mediální hvězdi české církve? Kdo může uškodit knězi s disidentskou minulostí, již si získal značný kredit a nedávno byl dokonce vysvěcen na biskupa? Takový paradox lze pochopit vsutku jen stěží.

Tomáš Machula

GLOSÁŘ

V neděli 23. listopadu se konala slavnostní bohoslužba k zakončení Desetiletí i svatovojtěšského milénia. Koncelebrovali i tajně vysvěcení kněží, včetně některých ženatých, kteří konečně našli své místo v rámci východní větve římské církve. Sjednocování, na něž bývalo (zejména v tisku) kvalitně naléháno, se postupně daří, rozpaky, na něž bývalo škodolibě poukazováno, jsou postupně překonávány. Důležité je slůvko „postupně“. Nejde totiž o jednorázový administrativní akt, ale o proces postupného srůstání, asi jako když se má do těla vhodit transplantát (v tomto případě autotransplantát). Důvěra v proces srůstání je někdy významnější než proces sám. „Nepřekážet“ pak bývá účinnější než „popohánět“.

Islámská fundamentalistická zavraždila v Luxoru desítky turistů. Irák s největší pravděpodobností vyvíjí chemické a bakteriologické zbraně hromadného ničení...

Americký politolog Samuel Huntington tvrdí, že příští válka, pokud k ní dojde, bude válkou mezi velkými kulturními okruhy. Těch je sedm nebo osm: západní, islámský, čínský, japonský, slovansko-pravoslavný, latinskoamerický, hinduistický a africký. Nejvíce nasnadě je konflikt mezi Západem a islámem, není vyloučena ani varianta „Západ proti ostatnímu světu“. Pokusným políčkem, které to zatím potvrzuje, je Bosna.

Velké společné pokušení katolíků a evangeliků: učinit z křesťanství ideový servis expanzivního, případně bránícího se Západu. Řečeno ale bylo něco jiného: „Jděte a uče všechny národy...“ – Nikoli Bosna, ale Matka Tereza!

Parlament rozhodl o pavlači. Liknavá a bezradná vláda. Nahnilý sloup moci zákonodárné, změkklý sloup moci výkonné. V posledních týdnech se drojí i sloup moci soudní. „Blbá nálada“ všech... – Co chybí? Rozvínutá občanská společnost, pluralita tvořivých iniciativ, v jejichž jménu se občané sdružují do rozmanitých skupin, spolků, nadací, komunit, korporací, která by dokázala neutralizovat jednorozměrnost politického partajnictví. Kde ale vzít a nekrást? Máme u nás uskupení agresivní a uskupení ztišná. Fungují značně, bohužel. Existují tu nějaké pospolité iniciativy tvořivé, tou to nekrofilii nedotčené? Rozhlížím se, ale kromě křesťanů nikoho dalšího nevidím. Pokud se nerozhádáme, máme velkou šanci. I k prospěchu těch druhých!

S poctivostí nejdál dojdeš, praví nejen staré přísloví, ale i praktická politická zkušenost, pokud vidíme dál než na špičku vlastního nosu. Aféra se sponzory ODS bude stát tu to stranu víc než těch několik milionů: stát ji bude tvář i čest, v neposlední řadě voličské hlasy. Českou liberální pravici bude stát námahu: není vyloučeno, že bude nutno se ustavit a formovat znova a „na zelené louce“. Roger Scruton, britský neokonzervativce, soudí, že sice nelze moralizovat politiku, resp. politické instituce, ale že dobrou politiku mohou dělat pouze mravně zachovalí lidé.

Ke škodolibé radosti důvod není, protože ztrátou věrohodnosti ODS se naše pramíčka nakloní hodně doleva. Zato je přiležitost k poučení: má-li být církev domem ze skla, musí být její účinnost průzračně jak křišťálová studánka.

f

Pinchas Lapide

Zidovský náboženský filozof Pinchas Lapide, pocházející z Vídně, je mrtvý. Jak potvrdila jeho žena Ruth, zemřel na selhání srdce 23. října ve Frankfurtu n. M., pár týdnů před svým 75. narozeninami. Pohřeb se konal 27. října na židovském hřbitově tamtéž.

Lapide se v mnoha knihách a přednáškách zasazoval za křesťansko-židovský dialog. V jednom ze svých posledních interview v německém časopise *Pur-Magazin* zdůraznil, že působení papeže Pia XII. bylo před Hitlerovými plynovými komorami zachráněno více Židů než všemi ostatními církvemi a pomocnými organizacemi dohromady.

Lapide napsal na sedesát knih. Jeho 400stránkové dílo *Řím a Židé* vyšlo teprve po 30 letech v novém vydání u Gerharda Heske v Ulmu. Lapide v něm dokládá, jak se katolická církev v třetí říši zasazovala za Židy určené k smrti.

Malý stavitel mostů

Pinchas Lapide přivedl mnoho křesťanů k židovským kořenům jejich víry. Společně se svou ženou Ruth usiloval o porozumění mezi Židy a křesťany. Svůj úkol teologa viděl v odstraňování předurčení a obrazů nepřítelů na obou stranách. „Cestovatel ve věci Boží“, jak o sobě Lapide říkal, chtěl sblížit Židy a křesťany, aniž by z jedné strany dělal druhou a naopak. Přitom se cítil jako malý stavitel mostů, který chce dialogem mezi náboženskými výtvoři alianci navzdory naivitě a skeptickému pochybování světa.

Bez náboženského míru nebude světový mír, říkal. Mezi Židy a křesťany se nahromadila suť, kterou třeba odstranit, ale

v uplynulých 30 letech se dialog změnil ze zdvořilého, místý však nepoctivého dvojitého monologu v otevřený rozhovor. Stále existující antisemitské afekty je třeba konečně odstranit! Pravicové extremistické excesy a hanobení židovských památek musí působit náboženskému mysliteli starostí, přesto doufal, že se smýšlení mladší generace německy mluvící střední Evropy změní.

Neexistuje kolektivní vina

Lapidův smířlivý postoj nebyl vzhledem k jeho mladistvým letům zrovna samozřejmý. V 16 letech zažil v rodné Vídni připojení Rakouska k nacistickému Německu. Byl poslán do koncentračního tábora, ale po několika týdnech se mu podařilo uprchnout. „Křesťané mě zavlékli do koncentračního tábora a křesťané mi pomohli k úniku“, vzpomínal později. Na jeho záchraně se podílelo 70 nebo 80 osob („přestal jsem je počítat“). Říká o tom: „Díky této zkušenosti jsem očkovan proti jakémukoli zevšeobecňování. Kolektivní vina neexistuje.“ Přes Anglii se dostal do Palestiny, za války bojoval v „židovské brigádě“ britské armády. V padesátých letech sloužil státu Izrael jako diplomat a později jako tiskový mluvčí vlády.

Za židovsko-křesťanské porozumění se začal angažovat už těsně po válce. Souběžně s výkonem svého povolání studoval a v doktorské práci se věnoval hebrejštině v církvích. Po několikaletém působení na Bar-Ilanově univerzitě v Jeruzalémě přišel v polovině sedmdesátých let do Německa, protože „dialog mezi křesťany a Židy probíhá zde“. Přednášel jako hostující profesor v Göttingenu, Tübingenu a Wuppertalu. Usi-

loval o prohloubení dialogu o víře a o to, aby se Bible brala vážně a neslovičkarilo se, jak jednou uvedl. Aby mezináboženský dialog postoupil dál, musela by tu být schopnost k setkání a vůle ke kompromisu.

Ve svém vídeňském rodišti býval opakovaně hostem. Jeho knihy, přeložené do mnoha jazyků (mj. *Čistí Bibli s Židem. Pavel mezi Damaškem a Kimránem*), byly mimořádně úspěšné.

Převzato z KAP, 25. 10. 1997. Přeložil M. K.

(Dokončení ze strany 1)

Znamená to nově nasměrovat pastorační?

Ano. A k tomu patří i zlepšení vztahů mezi laiky a kněžími. Kněží mají vůči laikům „dvojnásob navrch“. Mají jednak svátostnou moc vyplývající ze služebního kněžství, jednak své postavení ve farnosti jako farářů nebo kaplanů. Mají-li se ovšem setkávat s lidmi v modlitbě či nad Písmem, a mají-li být příkladem toho, jak z obojího těžit a sdělovat si zkušenosti s životem z víry, ukazuje se, že to neumějí, protože nemějí možnost se to naučit. Ale to je nesmírně důležité. Tady totiž kněží už nemají ono „dvojnásob navrch“, ale jsou ve škole Písma sv. stejnými žáky jako jejich laici. Sv. Augustin říká: „S vím jsem křesťan a pro vás jsem biskup.“ Kněží jsou křesťany spolu se svými věřícími, resp. farníky. A v tuto chvíli, kdy jsou s nimi a nikoli nad nimi, mohou získat největší autoritu a dávat jim tu největší motivaci. Právě proto, že jdou vedle nich, že je doprovázejí, často od nich získávají a jsou také schopni obohatit je. Toto je, řekl bych, pastorační budoucnost. Tady už nestojí kněží a laici „proti sobě“, ale vedle sebe. Taková úloha kněží je mnohým laikům bližší a přijatelnější. V tom je celý problém účinnosti dnešní kněžské služby, totiž problém vztahu mezi kněžími a laiky. Takto proměněný vztah už zdaleka nebude formální, nebude to nadřazenost, povýšenost, upozice apod., ale skutečná spolupráce, společenství, skutečné bratrství. A tak by to mělo v církvi být. Toto nás naučila některá hnutí a spiritualita už v době totality. Jsem za to vděčen, protože dovedu pochopit, co dnešní doba vyžaduje a jakým způsobem dnes máme sloužit.

Jak jste v tomto ohledu spokojen s mladými kaplany posledních ročníků, kteří studovali už po listopadu 1989?

Některé z nich jsou opravdu dobří. Hodně závisí na osobních schopnostech vztít se do situace těch druhých. Kdo se dovede vešít do potichu věřících, k nimž je poslán, ten je schopen se učit a přizpůsobit. Mnozí tak postupně v praxi poznávají, že tradiční způsob pastorační je čím dál méně efektivní a vede do bezvýchodné situace. Chápou, že je třeba dělat věci jinak, a hledají. Zvláště ti, kdo byli formováni např. luteránskou charismatickou obnovou, fukolární apod., to už mají zažitě a orientují se rychleji. Hodně závisí na schopnostech. Napomoci může i studium a jeho zaměření. Ale nejprve je třeba, abychom my sami toto všechno zakusili, zhodnotili, formulovali a hledali způsob, jak prakticky postupovat a jak tomu učit.

Kněží by měli pečovat o průběžné sebevzdělávání, měli by i nadále rozšiřovat své životní zkušenosti. Lze to ale od nich očekávat při jejich současném přetíženi? Jak chcete v budoucnu naložit s tím, že kněz má na starosti více farností, včetně těch mrtvých či umírajících?

Vidím to ještě jinak. Už jsme o tom mluvili. Kněží se musí naučit, jak se společně modlit a sdělovat si zkušenosti s vírou, s Písmem,

To se naučí nejlépe opět v kněžském společenství. Tak jsme to dělali v době totality. Je to důležité a kněžími to dnes často chybí. Vždycky jsem tvrdil, že kněz má mít jeden den v týdnu volno a využít jej nejen k fyzickému zotavení, ale především k duchovnímu posile a formaci. V sobotu ani v neděli volno nemá, má tedy nárok na odpočinek. Především potřebuje ono společenství, aby nezástal sám a zvykl si na otevřenost vůči druhým. Kdo by mu měl být bliž než zase kněží? Dovede-li sdílet problémy, radosti, bolesti, ponese je pak snáze. Měl by se naučit respektovat společenství. Jak má k tomu vychovávat laiky, když to sám neprožívá? Považují to za nesmírně důležité a chce k tomu kněžími pomáhat. K spirituálně diecéznímu kněze by mělo patřit, že jeho základní rodinou je diecézní presbyterium, tedy kněžstvo diecéze. Někdy k tomu

možné ani to, sejdou se společně doma nebo v kostele nad Písmem a k modlitbě.

K tomuto novému pojetí musíme teprve dospět. Tím chvatným „střiháním“ mši vedeme lidi k alibismu. Když pak kněz náhodou nepřijede, řeknou si: „Mše nebude, mám povinnost odjít.“ Oslava neděle je však víc než jen účast na mši sv. Ta je sice její podstatnou částí, ale křesťan je povinen slavit i jinak. Tak je to i v kodexu. – Mnozí kněží mi říkají, že když je pouze bohoslužba slova, lidé nepřijdou. Nebo jich přijde málo. Díky dosavadní nedostatečné výchově to nepokládají za závazné. Tady bude potřeba udělat ještě pořádný kus výchovné práce. Věřící by měli mít možnost přihlížet, jednou za měsíc se účastnit třeba puldenního intenzivního setkání, které pro ně uspořádá kněz, který se k tomu uvolní právě proto, že bude mít v sobotu a v neděli

tam najdou i ti, kdo pomohou s péčí o ohrožené kostely. – Tyto vikariátní rady by měly ještě jeden důležitý úkol. Ne všichni kněží jsou dostatečně schopni působit v určitém oboru. Někteří se umí věnovat starším a nemocným, ale není schopen pracovat s mládeží. Nebo nevyniká velkou pastorační horlivostí apod. Věřící jsou pak v nevýhodě. Bude-li tu společná pastorační rada vikariátu, mohou její členové pomáhat takto znevýhodněným farnostem, bude-li o to jejich farář stát. To už bude záležet na tom, jak se nám podaří pracovat a motivovat kněze i farníky. Věřící z takové pasivní farnosti s pasivním knězem by pak měli možnost účastnit se různých akcí v rámci vikariátu, kde by mše patřila spíše k povzbuzení. I toto jsou vlastně zkušenosti z doby totality, které se nám mohou hodit i dnes. Jde o to kněze při tom neobcházet, přitáhnout ho a motivovat tak, aby to necítil úkorne, ale jako pomoc sobě i farnosti.

„S VÁMI JSEM KŘEŠŤAN – A PRO VÁS JSEM BISKUP“

Interview s mons. Františkem Radkovským, biskupem plzeňským

mohou sloužit vikariátní setkání, ale nemusí to být pravidlem, protože kněz si samozřejmě nevybírá své spolupracovníky a své sousedy. Ty dostává, takže ne vždy se povede, že si ti sousedé nebo kněží jednoho vikariátu dobře rozumějí. Pokud se to podaří, je dobře a Bohu díky za to. Pokud se to nepodaří, je třeba dát kněžími možnost, aby si přátele, s nimiž jsou schopni sdílet duchovní cestu, dokázali najít v diecézi, ale třeba i mimo ni.

Alé co s tou přetížeností kněží?

Mluvíme o tom s našimi kněžími, ujasňujeme si, jak dál v pastorační. Naši efektivní představa vyjadřují slovy: „Od extenzivní pastorační k intenzivní.“ S dosavadním počtem kněží nelze obsadit všechny farnosti tak, aby v nich mohli intenzivně působit. K tomu potřebujeme pomocníky z řad laiků, kteří budou pomáhat ve svém volném čase. Musí jich být víc. Přitom nemáme na to, abychom je zaplatili... Extenzivní pastorační je příliš náročná: kněz se snaží objet za víkend všechny farnosti a všude sloužit mši sv., v sobotu jednu, dvě, v neděli tři, čtyři. Lidem dle účast na eucharistii hodné, ale oni potřebují víc, také formaci, výchovu, seznámit se hlouběji s katechismem, s Písmem atd., a to i ve speciálních skupinách: rodičů, mládeže, profesních apod. To všechno by měl kněz stihnout? Jak, má-li absolvovat tolik mší? Proto by měl být jejich počet omezen, v sobotu třeba na jednu, v neděli na dvě – s tím, že tam, kde nebude sloužena mše sv., lidé si buď zajedou, nebo budou mít bohoslužbu slova s některým z pastoračních asistentů či jáhna. Nebude-li

jen jednu nebo dvě mše sv.. A všichni pak zakusí intenzivní společenství. Mohou přijet i ti osamocení, jichž se schází ve venkovských kostelích pět, deset. Tak se sejdou společně nad Písmem, nad katechismem, mohou řešit své problémy, povzbudit se ve víře. Tak by mohl vypadat nový způsob pastorační.

A co s tolika kostely, zejména jsou-li prázdny?

Kněze bychom měli od těchto starostí osvobodit, ten je tu pro věřící, nikoli pro stavby, z nichž mnohé navíc nepotřebujeme, alespoň zatím. V každé farnosti, která je toho schopná, by měla existovat ekonomická rada, která by si i toto vzala na starost. Jistě, je to dobrovolná služba, ale i tady je třeba změnit chápání. Starost o kostel přece není výlučnou starostí kněze, ale celé farnosti. Někde se už podařilo takovou radu založit. Její členové objeli všechny kostely, zjistili, co je třeba udělat, a dali se do práce. Kéž by to tak bylo všude! Chápu, že někde farní ekonomickou radu dohromady nedají, protože je jich málo. Tam asi nezbude, než aby se péče o kostel ujali vikariátní stavební technici.

Rád bych se zmínil ještě o jedné věci. V naší diecézi chceme zavést pastorační rady vikariátu. V našich podmínkách diaspora je farnost často slabá, příliš malá na to, aby byla soběstačná, „samonosná“. Nemá dostatek schopných aktivních věřících, mnohdy jsou tam lidé velice opuštění, mladá nebo staří. Chceme tedy vytvořit grémium z kněží a laiků vikariátu či určité oblasti, kteří budou společně pracovat a nést zodpovědnost. Tebu se

A ještě jednou do živého: jak si představujete korektní kritiku biskupa či biskupského shoru ze strany fadového kněžstva či laiků?

Korektní kritika je vyslovována přímo, bezprostředně. Jsem vděčný každému, kdo přijde a poví mi o svých chybách. Určitě je to lepší, než když se lidé mezi sebou dohadují přes média, veřejně. Tím do toho totiž vtažují i ty, kteří nejsou pořádně zasvěceni, a církev z toho vzejde jediné škoda. Proto je dobře přijít a říci to otevřeně tomu, koho se to týká. Vím, že to mezi námi křesťany, nebo alespoň mezi námi katolíky bohužel není obvyklé, že máme víc odvahy říkat to po straně, ale z očí do očí je to nejučinější. A sdělovat to nejen pravdivě, ale také v lásce, tak je to totiž adresát kritiky schopen přijmout a kritika má pak největší efekt.

O něco takového se pokusím. Letos v létě požádala ČBK Svatý stolec o povolení podávání hostie „na ruku“. Proti tomu se zvedla v kněžstvu vína odporu. V Perspektivě jsme zjistili, že tato kněží často neporozumějí intencím ČBK, a podezříváme vás, biskupy, že jste jim je nesdělili, že o tom s nimi možná nikdo z vás nemluvil. Je tomu tak?

Ano, opravdu o tom s kněžími nikdo předtím nemluvil. Nejprve jsme si totiž chtěli celou záležitost ujasnit my biskupové mezi sebou, abychom dospěli k společnému rozhodnutí a vzali za ně odpovědnost. Teprve nyní se připravuje katecheze pro laiky i pro kněze. Ta by měla být důkladnou a úplnou informací o podávání sv. přijímání jak na ruku, tak i pod obojí způsobem, protože i zde je potřeba rozšířit dosavadní možnosti. Problém je, že je to citlivé téma a že vyvolalo rychlou reakci, kterou jsme nečekali. Nevím, zda by bylo vhodnější vyvolat širokou diskusi ještě dřív, než se rozhodneme. Usoudili jsme totiž, že dokud nedostaneme svolení z Říma, nebudeme tuto katechezi provádět, abychom nevzbuzovali rozruch. Nikdo z nás nepočítal s tím, že ho vyvolá prostá informace, že jsme se rozhodli požádat Řím o svolení.

Rozhovor připravil Petr Přihoda

BRAINWASHING NAŠICH DNŮ

Ve slavném románu George Orwella „Tisíc devět set osmdesát čtyři“ je svět rozdělen na tři totalitní supervelmoci. Děj se odehrává v jedné z nich. Tragický hrdina Winston Smith je zatčen, protože tajně policie odhalila jeho pokus vytvořit si minimální prostor svobody. Ač uvězněn, drží se jediné jistoty: nikdo mu nevezme lásku k Julii. To je jeho poslední, vnitřní svoboda. Totalitní moc mu však chce vzít právě tuto poslední svobodu. Věznitelé vědí, že Smith má brázu z krys. Umístí proto jeho hlavu do klece plné hladových krys, a to tak, že je před jejich dorážáním chráněn jen mřížkou přiléhající těsně k jeho obličejí. Stačí mřížku odstranit... V nejvyšší úzkosti Smith zvolá: „Nedělejte mi to, udělejte to Julii!“ Tím je cíle dosaženo, vězeň je zlomen a může být propuštěn.

Nenasilně, nenápadně...

Metafora vymývání či výplachu mozku (brain – mozek, washing – mytí) je sice barvitá, ale nepřesná. Při brainwashingu totiž nejde o to vyprázdnit lidskou mysl, nýbrž dosáhnout v ní hlubokých destruktivních změn, zničit něco pozitivního a vnést člověku jiný, méněcenný názor, postoj či přesvědčení, zejména pak deformovat celý jeho způsob myšlení. Původně se tím myšlela násilná procedura, jak ji křesťanští misionáři, nebo pomalejší, ale stejně krutý „převýchovný“ teror, známý z komunistické Číny. Tam býval vězňům dlouhodobě omezen přístup k potravinám, aby trvale hladověli, a jídlem byly pak odměňovány projevy loajality, zejména předstírání komunistického přesvědčení, sebeobviňování a napadání spoluvězňů. Většina podlehla v důsledku hluboké regrese, do níž je vedena naprostá závislost na trýznitelích.

Dnes brainwashingem běžně rozumíme jakékoli systematické nepoctivé ovlivňování lidské mysli, zejména propagandou a reklamou. V naší mediální době je hrozba takového hromadného brainwashingu mimořádně aktuální, neboť technické možnosti zaplavit populaci manipulovanými informacemi rostou geometrickou řadou – počítaje barevnými tiskovinami, přes rozhlas, film, televizi a internet až po interaktivní média počítačových her a virtuální reality.

Převratnost změn ve společnosti vlivem současných médií vyjádřil filozofující politolog Václav Bělohradský v jednom interview takto: „Je to šok. Pro mě je šok, který média vnesla do našeho života, zdrojem největší filozofické otázky této doby... Z toho jde na člověka až závrať, to není otázka, to je prostě...“ (S-obzor 1995, č.4)

Lákavá autodestruktivita

Všechny mediální modality jsou jednak stále dostupnější (televizní obrazovka s desítkami kanálů v každém druhém bytě, stačí stisknout tlačítko ovladače), jednak stále atraktivnější svou stoupající technikou dokonalosti: barva a grafika, digitalizace, počítačové triky. Uplatňuje se zde i stále rafinovanější psychologie reklam, propagandy a výroby zábavních pořadů všeho druhu (o tvorbě většiny nelze mluvit).

K tomu, že jsou dnes média pro většinu populace tak atraktivní, přispívá i postupný (na našem divokém východě po odstranění komunistické cenzury však velmi

rychlý a mimořádně radikální) pád tradičních zábran a skrupulí. Tón udává jednak bulvární tisk, v němž je pravdivost informací zcela podřízena senzaci, jednak pornografie a krvavé „akční filmy“. Propagace destruktivní svobody, glorifikace bezuzdnosti a bezohlednosti mocně fascinuje diváky i posluchače. Apel na holé pudy se zde snoubí s opojnou výzvou k revoltě proti samým základům duchovního a mravního řádu.

Všimněme si, jak „akční filmy“ udávají tón – publicistice. Dva drobné detaily z dílny krvavé Novy: Populární „Sedmíčka“ dostala nedávno nové doprovodné klipy: dvojice zápasníků, rvoucí se bera-

zpečkově informace o postupující zkáze životního prostředí, o teroristech disponujících zbraněmi hromadného ničení, o růstu násilné a jiné kriminality, k jehož zastavení chybí spolehlivé nástroje i politická vůle, o poškození lidského genofondu atd. nejsou potlačovány, nevedou však ani k odpovědnému jednání vlády či jiných vlivných politických subjektů. Jsou prostě přehlášeny „zajímavějšími“ zprávami o mordu ve Zlíně, o znásilnění v Kobylisích nebo o dvouhlavém houseti v Libuši. Je jen otázkou času, kdy nějaká kritická politická situace dá šanci obratnému demagogovi, aby i v této zemi obnovil státní mediální monopol

představují jen špičku celého ledovce, jímž je převládající hrubost (dětské disneyovky!), senzacitvost, kult mládí, posedlost sexualitou, bezohledná hedonistická orientace pod praporem tzv. seberealizace, propagace populistických jednoduchých řešení a popření základních tradičních hodnot. A ovšem sudy limonád s trankvilizačním účinkem. Na tento ledovec je krátká každá repese i státní kulturní politika. Reglementace by zde nadělala víc škody než užítu.

Měli bychom se bránit

Úkol, který před námi stojí, je složitější (a zajímavější), než pouhá instalace jakéhosi „čistícího filtru“. Explosivní rozmach audiovizuálních (zejména interaktivních) médií je možná převratnější než byl kdysi vynález knihtisku. Je svým významem srovnatelný s vynálezem udržování ohně, tolik možností i nebezpečí je s ním spojeno. Dnes se ještě tu a tam někdo rozhodne odstranit z bytu televizní obrazovku, aby nepodléhal pokušení. Za mnoho let se k ní však bezpochyby vrátí, protože mu – ve spojení s počítačem – nahradí všechny slovníky, příručky, encyklopedie, kuchářské knihy, jízdní řády, atlasy, noviny, časopisy atd., dětem bude sloužit jako

Snímek Jaromír Čejka

ni, kohouti, srážka vlaků. A nový diskusní pořad má název „Gilotina“, přičemž tento popravčí nástroj je tam patřičně zdůrazněn. Lid divácký žádá gladiátory a padající hlavy, politická kultura klesá na úroveň zemanovských bonmotů.

Přehlušit a zlostejnět

Atraktivnost a dostupnost médií vede k tomu, že žijeme stále více v umělém světě zprostředkovaných informací, který se prolíná se světem zábavních pseudoinformací. A stále méně času trávíme přímým kontaktem s lidmi, zvířaty, krajinou – i se sebou samými. Moc mediálních manažerů, kteří pro nás informace vybírají a modifikují, je v důsledku toho strašlivě a stále roste. Hle, inženýři lidských duší...

V našem sociokulturním okruhu není už třeba kokoholit „lámat“ či „dušit“ drastickými formami brainwashingu. Neviditelná ruka trhu, pokud ji necháme volně působit v kultuře (a pakultuře) mediálního věku, spolehlivě slouží zájmu byznysu. Snadno manipulovatelná většina dychtivě saje domácí i cizozemský zábavní brak a stále působivější reklamu, a spolu s tím hodnoty konzumnímu. Pod vlivem médií se komercializuje sport, rekreace i erotika: Na každém kroku se nám nabízejí nákladné předmety a služby, k jejichž opatřování a užívání jsou tlačeni prestižními důvody. Tak se stupňuje tlak na spotřebu. Veden politiky, kteří dohlédnou v nejlepším případě do termínu příštích voleb, žije náš národ spolu s většinou Evropy vysoko nad své poměry – na úctě blízké, ale zejména vzdálené budoucnosti vlastní i globální.

V mediálním věku už ani není třeba někoho umlčovat, protože každého lze překřičet. Nanečest

a zlikvidoval naši křehkou demokracii. Předehrou k tomu je stupňující se arogance moci, která většinu kritiky na svou adresu prostě nechá „utopit“ v záplavě nových informací a pseudoinformací.

Ohrožena nejen demokracie, ale civilizace

V rozhovoru pro italský list L'Unita (17. 9. 1994) varoval Karl Popper, přední filozof „otevřené společnosti“, politické instituce před „neuvěřitelnou liknavostí“, spočívající v tom, že dosud nevzaly na vědomí moc, jakou má televize. Nedostatečně kontrolovaná televize podle něj představuje pro demokracii příliš velké ohrožení. „Žádná demokracie nemůže přežít, jestliže se neucíní přítrž této moci“, řekl.

Kde je klíč k řešení? Náš zákon do jisté míry reguluje média, omezuje volnou ruku trhu. Zejména zakazuje prezentaci i výrobu a dovoz určitých forem pornografie (sadistické, pedofilní atd.), a mládež je – aspoň jakžtakž – chráněna i před „měkkou“ pornografií. Veřejnost se domáhá toho, aby bylo podobně regulováno i zvlášť brutální mediální násilí, které je patrně škodlivější než pornografie. Toto právní dokládá na sto čtyřicet tisíc podpisů pod řadou petic zaslaných v posledních letech parlamentu (který je zatím, stejně jako vláda, bohorovně ignoruje) i výsledky nedávného výzkumu veřejného mínění. Určité zlepšení lze očekávat od přípravy nového legislativního zemím Evropské unie, kde je regulace pornografie a mediálního násilí vesměs přísnější než u nás.

Sebelepší regulace pornografie a mediálního násilí je ovšem jen částečnou obranou před devastujícím vlivem volného mediálního trhu na stav mysli a na životní styl celého Západu. Tyto dva žánry

interagující učebnice a trenážer všeho možného a jako zdroj řady velmi příťažlivých (a často zároveň ušlechtilých) her.

Situace je natolik nová, že si nemůžeme být jisti její řešitelností. Optimismus není na místě, nelze spoléhat na žádné „nějak bude“. Naději lze snad vidět v tom, že se část národa – samozřejmě nejen ve vztahu k médiím – probouzí z rezignované apatie a přestává věřit, že se „stejně nedá nic dělat“. Média potřebují protihraze v občanských iniciativách toho typu, jako je britská Národní asociace diváků a posluchačů, která si získala faktický vliv na všechny televizní a rozhlasové stanice, včetně komerčních.

Vůdčí myšlenka úsilí o nápravu by snad mohla vzejít z ekologie a opřít se o její etos. To, co nám přináší média, nejsou prostě „informace k dispozici“. Není to něco, čeho je běžný občan (natož dítě!) schopen podle své vůle užívat k poučení i zábavě, tedy a takovým způsobem, kdy a jak si přeje. Je to součástí našeho životního prostředí, podobně jako vzduch, který dýcháme, a voda, kterou pijeme. A tak jako naše tělo potřebuje čistý vzduch a čistou vodu, potřebuje náš zdravý (a vpravdě svobodný!) duševní i duchovní rozvoj stálý přísun kvalitních podnětů. Neexistuje „pouhá zábava“. Vše, čemu dovolíme proniknout do našich smyslů a do naší mysli, nás formuje. Snad smíme doufat, že živelný odpor mladé duchovní elity (ať už náboženské či nenáboženské) k „tele-debilce“, resp. „bedně“, vykrystalizuje ve zralé vědomí a svědomí mediálního věku s jasným programem kulturním, pedagogickým i politickým.

Pavel Říčan

Mezititulky redakční

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Vyrostl jsem ještě v předkoncepční katolické církvi, která moderní dobu prostě nebrala na vědomí. Bylo cosi velkolepého na tom, jak vzdorovala času, jak si trvala na svém a s pňirozenou důstojností uchovávala tvář z tridentinské doby, ne-li rovnou z vrcholného středověku. Protože jsme tehdy žili pod silným tlakem komunistického okolí a řada přátel i příbuzných trpěla v Jáchymově i jinde, bylo jen přirozené, že jsme se s ní právě v tomto postojí pevně ztotožňovali. Teprve když tlak trochu polevil, byli to právě vracející se vězni, kteří nám začali otevírat oči pro to, co se mezitím ve světě stalo a dělo. Pravda, už dříve jsem se naučil z Chestertona a dalších vážit si svobody a demokracie, uvědomovat si jádro a sílu křesťanství v něm jiným než v tom lehce trucovitě odmítání modernity. Ale teprve začátkem šedesátých let mi díky Jiřímu Němcovi přišel do ruky Teilhard, Chenu, Rahner, Schlier, Bultmann, Trilling, Heer a další – a s nimi i potřeba přijmout a ocenit všechno to, co moderna přinesla: vědu, dějiny, svobodnou společnost, uznání individuality a konečně i současnou filozofii. Byla to pro mne doba úžasných, určujících objevů.

Přitom jsem ovšem měl to mimořádné štěstí, že nic z těchto velkolepých novinek nepochybnělo jakýsi základní a neotřesitelný pocit příslušnosti ke katolické církvi, kde jsem se i nadále cítil pevně doma. Při ekumenických setkáních i dlouholeté práci na překladu bible jsem si postupně ujasňoval, že a proč jsem katolík. Ale právě proto, že jsem o své příslušnosti k církvi nikdy pochybovat nechtěl a nemusel, ukazovalo se mi už dávno před Koncilem, co všechno by tato církev měla změnit a dokonce napravit. A o to jsem se ze svých nepatrných sil také snažil – zvlášť když jsme pak se ženou měli své katolické křesťanství nějak zprostitkovat dětem.

Ale teď už k otázkce. Chystaný sněm by měl jasně potvrdit, že naše církev není jen ctihodný pozůstatek z dávných dob, jak ji dnes oceňují esteti, ale že je živou církví Kristovou, postavenou do této doby. Že chce a dovede být kvásem, solí i světlelem této sekularizované a dlouho mrzačené české společnosti. Že naše spása, v níž na základě vykoupení Kristova doufáme, závisí také na tom, jak svoji víru osvědčíme ve světě a ve společnosti, do níž nás Pán poslal.

Prakticky by to mělo znamenat následující:

– že se církev bude dál zbavovat jisté pasivity, ustrašenosti a zahledění do sebe, které jsou důsledkem minulého režimu;

– že bude upřímně a radostně přijímat poslání „kvasu“, menšinového společenství lidí, kteří vědí, komu uvěřili;

– že důsledně přijme i to, že jsou tu vedle nás i jiná křesťanská společenství, s nimiž máme stejné zaslíbení a totéž poslání;

– že bude svou činnost přizpůsobovat potřebám nejen svých věřících, ale „všech v domě“, jímž má podle evangelia svítit;

– že nebude stavět jen na své krásné tradici, ale na živé víře svobodných občanů, kteří nežijí pro sebe, ale pro druhé;

– že nebude požíhávat po žádných privilegiích, ale vděčně přijme občanský stát, který ji zajistí to nejdůležitější, totiž svobodu;

– že se nebude bát jasně a pevně mluvit do dnešní doby a s dnešními lidmi, bez podbízení, ale s láskou;

– že vezme vážně potřebu zbavit se závislosti na přízni státu a naučí se také sama hospodařit, postarat se o své vlastní hmotné potřeby. Jak toho dosáhnout, o tom by se na sněmu mělo také mluvit.

Jan Sokol

Okleštěná demokracie 1945 – 1948

V r. 1945 zahrnovala česká dominikánská provincie i Slovensko. Měla kláštery v Praze, Jihlonském, Litoměřicích, Plzni, Olomouci, Znojme, Uherském Brodě, Trenčíně a Košicích, celkem 103 bratří, z toho 61 kněží a 4 novice.

Za války byla řádová publikační činnost znemožněna. Části klášterů zabrány, řeholníci perzekvováni, někteří uvězněni (tři z nich zahynuli). Po válce tedy bylo co obnovovat. Ne snadže působila nejen obecná nouze, ale i určité politické síly. Ministerstvo zemědělství, řízené komunisty, chtělo konfiskovat kláštery na územích, která od r. 1938 obsadilo Německo a Maďarsko (tj. v Sudetech a na jižním Slovensku). Publikační činnost byla omezovala, zvláště na Slovensku. Bylo zřejmé, že lidová demokracie v poválečném Československu není totéž, co demokracie první republiky.

V r. 1947 přesídlila do kláštera v Olomouci skupina dominikánů z Chorvatska, kde už poznali komunistický teror, zatímco zde byla obnažena poměrně klid. Tehdy ještě nebylo snadné uvěřit, že pronásledování hoří i u nás. Nečekaná smrt provinciála Tomáše Dítla v prosinci 1947 byla symbolickou předzvěstí příchodu těžkých let.

Poúnorové dusno

Nový provinciál Ambrož Svatoš, zvolený v dubnu 1948, se ocitl ve zcela změněné situaci. Zhoršování vztahu mezi státem a církví po únoru 1948 pocítili i řeholníci. Brzy došlo k zásahu proti kněžím, kteří v kostelích přečetli pastýřské listy episkopátu. Prvním zatčeným byl znojemský převor Jakub Zemek. Následovali Valentin Krejčí z Plzně a Metoděj Habáň a Alfons Hutař z Litoměřic. Nejvyšší trest (18 let) dostal Jakub Zemek. Pívoř Křivému z Košic se podařilo při zatýkání utéci; skrýval se, ale r. 1954 byl dopaden a odsouzen. Podobný osud měl Rafael Lexmann z Trenčína. Trenčinský klášter byl v listopadu 1949 na nátlak státních orgánů uzavřen.

Publikační činnost byla omezovala nejprve krácením dodávek papíru, později zákazem časopisů. V červnu 1949 byl na provinční studium v Olomouci dosazen státní lektor (katolický kněz!) pro výuku „společenských nauk“, tj. marxismu. Inspekce ministerstva školství konstatovala, že vyučování není ve shodě s lidově demokratickým zřizováním. To byla příprava rušení řádových učilišť. Ministerstvo vnitra tehdy neprodloužilo platnost pasů dominikánů studujících v zahraničí (tak vznikli první exulanti). Chorvatští bratři raději emigrovali na Západ.

V monstrprocesu s představiteli řádů byl v dubnu 1950 odsouzen za „velezradu“ na 14 let Silvestr Braito. Tehdy požádal provinciál Svatoš magistra řádu (tj. nejvyššího řádového představeného) o prodloužení svého oficia, neboť bylo zřejmé, že normální život řádu nebude možný.

Padesátá léta

Zásah Státní bezpečnosti proti mužským klášterům měl podobu neohlášeného přepadu. Pod názvem „Akce K“ proběhl ve dvou vlnách: v noci z 14. na 15. dubna 1950 byly zlikvidovány kláštery ve Znojme a v Košicích. O 14 dní později, opět uprosřed noci, došlo na ostatní. Bratři byli odvezeni do internačních středisek. V koncentračním klášteře v Broumově složili tehdejší novicové své první, dočasné sliby. – Kdo byli v osudné noci mimo klášter, se od té doby skrývali, většinou však byli dopadeni. Pouze Dominik Marek z Olomouce se skrýval až do amnestie r. 1960.

Mladší museli na podzim 1950 nastoupit službu v PTP. Tím se přerušil vzájemný kontakt. I po skončení služby zůstali bez spojení s představenými. Většina těch, jimž končily dočasné sliby, se po období čekání a váhání oženila. Vytrvali pouze Gregor Hajdu a Jordán Vinklárček. – V koncentračních klášteřích byli bratři nuceni k fyzické práci nad jejich síly. Takto žil v Králíkách biskup Lexmann. Po návratu z prvního výkonu trestu (září 1950) se Metoděj Habáň snažil pokračovat ve formaci studentů a v přípravě nových kandidátů. Jeho snaha skončila novým uvězněním a bratři se ztratili ve světě.

Řídit provincii za této situace nebylo snadné. Provinciál Svatošovi byla proto nejen prodloužena doba úřadu, ale po zánosu klášterů byl jmenován vikářem magistra řádu, a to na neomezenou dobu. Mohl tedy sám rozhodovat ve věcech, které by jinak musel předkládat generální kuri v Římě. Jisté nebylo snadné jmenování mu sdělit. Víme, že se tak stalo ústně. Nelze bohužel zamlčet, že v koncentračních klášteřích se projevovaly i slabosti některých bratří, např. nedostatek poslušnosti v podobě pohybů o provinciálových kompetencích.

I ve veřejnosti se ozývala pochybnost, zda

DOMINIKÁNI V ČESKOSLOVENSKU OD R. 1945

Osudy českých a slovenských dominikánů v posledním padesátiletí by vydaly na rozsáhlou studii. Následující text je zjednodušením, které poslouží jen základní orientaci.

jde za takto těžkých podmínek stále ještě o opravdový řeholní život a zda je tu oprávněný přijímat nové členy. Vždyť i komunisté byli přesvědčeni, že řády zruší. Kongregace pro řeholníky proto vydala v r. 1955 *Monitum členům řeholních institutů donucených nespřavedlivými poměry přebývat mimo kláštery*. Jednoznačně je tu řečeno, že se nejedná o členy odloučené či exklaustrované, ale o členy dříve ze spravedlivé příčiny mimo řeholní dům, kteří se těší všem oprávněním, získaným z titulu řeholní profese, a jsou povinni dodržovat řeholní sliby v míře slučitelné s jejich životními podmínkami. – *Monitum* však

zákonem č. 218/1949 Sb., nebyly zrušeny tímto ani jiným zákonem, právně existují dále a není překážek, aby v mezích platného právního řádu řádový život obnovily anebo v něm pokračovaly. Proto byl tehdy oficiálně přijat do různých řádů větší počet bratří a sester.

V létě r. 1968 se konalo v Praze provinční shromáždění, které stanovilo zásady dalšího života provincie. Potvrdilo dosavadního provinciála v úřadu, a protože nebylo možno získat zpět kláštery, rozhodlo vytvářet malé pastorační komunity o dvou až třech bratřích na farech. Ty pak začaly v českých zemích vznikat (politická situace na Slovensku tak daleko

Ambrož Svatoš řídil českou provincii celých čtyřicet let totality. Snímek z archivu D. Duka

nebylo z pochopitelných důvodů v Československu dostupné; nebylo to snadné ani s místními ordináři, kteří měli řeholníky podporovat, protože biskupové byli ve vězení nebo v internaci a místo nich úřadovali pod bdelým dozorem StB generální nebo kapitální vikáři. Lze říci, že původní snaha režimu přeměnit katolickou církev u nás v závislou církev „národní“ se minula účinkem. Situaci značně ovlivnila dvojí krize režimu: Stalinova a Goltwaldova smrt r. 1953 a XX. sjezd KSČ r. 1956. Proto byly v letech 1953 – 1957 koncentrační kláštery a internační střediska postupně rušeny a řeholníci propouštěni na „svobodu“, která ovšem znamenala život pod dohledem StB. Pracovali většinou v dělnických povoláních. Přesto jejich působení přispělo k jistému oživení náboženského života, dokud administrativní zásahy v r. 1957 neutužily státní dohled nad církvemi.

Pražské jaro – předzvěsti a dozvuky

V rámci amnestie z r. 1960 se dostali na svobodu i dominikáni. V té době se ve společnosti začaly projevovaly snahy o revizi alespoň některých nespřavedlností z 50. let. Zprvu pouze uvnitř KSČ, ale to byl precedens, který nutně směřoval k širšímu uplatnění.

Druhá polovina 60. let byla dobou sbírání sil. Znovu se navazovaly vzájemné kontakty. O to pečovali v českých zemích především Jiljí Dušský, Metoděj Habáň, Vít Beneš a Gabriel Souček, na Slovensku Aquinas Gabura a Gregor Hajdu (r. 1968 byl tajně vysvěcen řeckokatolickým biskupem), též provinciál Ambrož Svatoš, který však byl pod neustálým pečlivým dohledem StB. Bratři se pak snažili o obnovu pastorační formace nových členů. Nejintenzivněji si v tomto směru vedl Metoděj Habáň.

Největší změny však nastaly v pohybu v roce 1968. Z popudu františkána Jana Barty byl založen Sekretariát řeholních společenství. Předsedou se stal provinciál dominikánů Svatoš a právním poradcem Vít Beneš. Sekretariát se oficiálně dotýkal Generální prokuratury na právní subjektivitu řeholních řádů a kongregací. Odpověď prokuratury potvrdila, že řády a kongregace, které existovaly před vydáním

nepokořila). Tak byla v Československu zajištěna alespoň holá existence dominikánské provincie.

Těsně před okupací odjel Metoděj Habáň do Říma informovat magistra řádu o situaci v provincii. Poté se konala v USA generální kapitula, která přijala nové statuty. Učastnil se jí i provinciál Svatoš. Odjel pak do Říma, kde dosáhl nejen zplnění všech právních aktů z let 1948 – 1968, ale byl znovu potvrzen magistrem řádu jako provinciál i jako vikář magistra řádu pro českou provincii. V r. 1970 mu byly předány mimořádné fakulty (zmocnění) o postupu při přijímání a formaci nových řeholníků.

Z hlediska sekulárního práva zůstalo ovšem postavení řeholníků beze změn: byli oběhováni druhé kategorie. – V r. 1969 žilo v provincii asi 40 dominikánů. Noví členové byli veřejně přijímáni do řádu ještě počátkem r. 1971.

„Normalizace“ 1971 – 1989

Od r. 1971 je u nás budován neostalinický režim. Protože se v letech 1968 – 1970 nepodařilo právní postavení církve a řeholí změnit, byl návrat k represím po právní stránce snazší. Fakticky se však situace změnila: byly obnoveny kontakty a základní struktury, přijata řada mladých bratří, byla stanovena zásadní strategie a posíleny zahraniční kontakty. Přesto znamenají tato léta ústup z pozice získaných v období 1968 – 1970. Svou roli tu sehrálo i částečné zveřejnění struktur, dříve skrytých.

Ministerstvo kultury si v r. 1971 pospíšilo s oběžníkem určeným biskupům, v němž negovalo vyjádření generální prokuratury z listopadu 1968 (viz výše), neboť generální prokuratura prý nepřislouží podávat závazný výklad platných právních předpisů, nýbrž pouze dohlížet na jejich dodržování. Ani tento dokument však nepopřel skutečnost, že zásah proti řádům a kongregacím z padesátých let neměl žádný právní podklad.

Nátlakem na biskupy a odmítáním státního souhlasu kněžím byly zlikvidovány malé pastorační komunity (jedinou výjimkou – za cenu ztráty státního souhlasu – byla komunita v Jihlonském). Noví zájemci o řád mohli být

přijímáni pouze tajně. Procházeli dvojí cestou formace: přes kněžské semináře a cestou podzemního dominikánského provinčního studia.

Řízení provincie se ujal „triumvirát“: provinciál Svatoš a jeho vikáři Aquinas Gabura a Dominik Duka. Takto bylo možné obejít stálý dohled StB nad provinciálem. Toto úzké grémium se scházelo po dobu asi 15 let nejméně dvakrát ročně. V roce 1979 byl schválen nový statut provincie. Ta zaznamenala početní vzrůst: tajná zpráva o stavu provincie z r. 1980 uváděla 85 bratří. Oficiální statistiky (např. řádová periodika) však uváděly pouze ty, kdo byli přijati do řádu veřejně (tj. 44 bratří).

Na počátku 80. let došlo k větším represivním zásahům proti řádům a kongregacím. Tehdy byli uvězněni i Jindřich Gajdler a Dominik Duka.

Po r. 1983 stále zřetelněji sílil nesouhlas společnosti s reálné socialistickou praxí. Režim už nedokázal tento odpor zvládat. Pro činnost církve, tedy i řádů, se tak otevíral prostor, a ten, kdo se nebál, ho dokázal využít.

Tehdy bylo přijato do řádu mnoho bratří, kteří dnes zastávají důležité funkce. Dohled StB se často omezoval už jen na to, aby dominikánům bylo jasné, že se o nich ví.

Vzrůstal význam zahraničních kontaktů. Byl zajištěn styk s řádovými ústředím i s vedením sousedních provincií. Zejména polská pomáhala s formací a studiem. Bylo už možné pobývat v zahraničních klášteřích. Zahraniční odborníci přicházeli jako turisté a nevědecky u nás přednášeli. Bratři přijímali potají jáhenské a kněžské svěcení zprvu od Jána Chryzostoma Korce, později v zahraničí. V cizině byl těmto aktivitám nápomocen, dokonce obětí svého života, Tomáš Týn, člen české provincie žijící v Bologni.

Roku 1986 požádal provinciál Ambrož Svatoš magistra řádu Damiana Byrna, aby byl vzhledem k trvající izolaci uvolněn z funkce provinciála. Za svého nástupce navrhl Dominika Duka. Magistr vyhověl. V létě 1989 se v Oaklandu (USA) konala generální kapitula, na níž byla po dlouhé době zastoupena i česká provincie. Všechny dosavadní i plánované kroky jejího vedení tam byly schváleny. Magistr Byrne ponechal vedení provincie značnou autonomii.

Zhroutení režimu v listopadu 1989 nepřineslo zcela nečekané, ovšem po pravdě řečeno, nebylo očekáváno tak brzy.

Obnova klášterního života od r. 1990

Právě ve dnech 10. – 20. listopadu 1989 se po letech v Československu konala (tajně) generální vizitace. Vizitátorem byl asistent magistra řádu Edward van Merriënboer. Jeho zpráva obdržela věrně dosavadní situaci provincie i naděje do budoucna.

Strategii obnovy řeholního života stanovila mimořádná provinční kapitula 29. ledna 1990 v Olomouci. Dominik Duka tam byl aklamačně požádán, aby setrval v úřadě. Bylo rozhodnuto žádat o vrácení klášterů. Kromě Jihlonského, kde bratři žili bez přerušení od r. 1968, byly postupně navraceny kláštery v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Olomouci, Uherském Brodě, Znojme a v Košicích. Název provincie byl změněn z „české“ na „československou“.

Vrácené kláštery byly většinou v dezolátním stavu. Bylo třeba vytvořit komunity, postarat se o odpovídající formaci noviců, bratři po prvních slibech i studentů teologie směřujících ke kněžství. V Praze a Košicích vznikly dva noviciátní konventy a společný studijní konvent v Olomouci, kde bratři studují na teologické fakultě. Přednáší tam šest dominikánských lektorů (sestra Martina Štěpánová je v současné době proděkanou fakulty).

V březnu 1991 měla československá provincie 101 bratří, z toho 73 v českých zemích a 22 na Slovensku, ostatní v zahraničí; celkem 54 kněží, 25 studentů teologie, 7 bratří spolupracovníků a 15 noviců.

V 80. letech přibýlo nových členů hlavně na Slovensku. Proto se připravovalo vytvoření samostatné slovenské řádové jednotky. Prvním stupněm byl provinční vikariát a postupně se připravovalo plné osamostatnění. Vše úspěšně rozdělila československá – Slovenská viceprovincie vznikla 15. 9. 1997.

Česká provincie se vrátila k původnímu názvu. Její území dnes odpovídá stavu před vznikem Československa v r. 1918. Má 75 bratří, z toho 50 kněží, 16 studentů teologie, 5 bratří spolupracovníků a 4 novice.

Proces obnovy řeholního života po letech pronásledování je radostný, ale také obtížný. Dosud vlastně není ukončen.

Damian Němec, OP

Autor přednáší církevní právo na teologické a právnické fakultě v Olomouci. Za poskytnutí solidních informací o osudu spolupracovníků a kandidátů členství v řádu v dobách protivenství hude vděčný.

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZE

Walter BÜHLMANN:
Jan XXIII. Zápas za bu-
doucnost církve, Věšeh-
rad, Praha 1997

Postava papeže Jana XXIII. se stala námětem již více knih. Dřív německého kapucína a bývalého generálního sekretáře kapucinských misí W. Bühlmann není obyčejným životopisem, ale strhujícím způsobem přibližuje osobnost jednoho z největších Petrových nástupců v celé historii církve. Hodnocení muže svaté pověsti papeže Jana nejsou jednoznačná. Zatímco jedni by jej nejraději ihned svatořečili, druzí mu vytýkají neuvážené změny v katolické církvi způsobené II. vatikánským koncilím. Například velmi známý je zážitek německého teologa Hanse Künga, který se při jednání koncilu světil se svými radostnými zážitky jednání z biskupů a dočkal se místo souhlasu ledové sprchy: „Potrvá nám nejméně dvacet let, než se nám podaří napravit škodu, jež on způsobil.“ odvčtil stroze hierarcha.

Bühlmannovo dílo rozhodně není o supermanovi, ale o obyčejném člověku Angelu Roncallim, který se Božím řízením stal papežem. Narodil se 25. listopadu 1881 v chudém kraji na severu Itálie nedaleko města Bergama. Jeho rodiče nepatřili mezi zámožné občany a měli se v péči o třináct dětí co ohánět.

Papež aggiornamenta

Angelova církevní kariéra začala již ve čtrnácti letech, kdy v biskupském semináři v Bergamu vstupuje do řad kleriků, což bývalo v Itálii obvyklé. Roncalliho cesta až k nejvyššímu úřadu v katolické církvi rozhodně nebyla procházkou růžovým sadem. Bylo na ní plno pochybností a úzkostí. Mladý Roncalli často trpěl pocitů velké lhostivosti. V tehdejší době to ovšem nebylo nic zvláštního. Místo Kristovy lásky se více zdurazňovaly lidské sklony k špatnostem a možnosti věčného zavržení. Logicky docházelo u psychicky labilnějších jedinců k depresivním stavům a pocitům nadměrné viny. A jistě i tyto zkušenosti vedly později papeže Jana ke snaze o změnu image katolické církve. Dle jeho pojetí se mělo jednat spíše o církev milující než trestající. V třiatřiceti letech byl Angelo Roncalli vysvěcen na kněze. Stalo se tak v době pontifikátu papeže Pia X. známého svým nesmířitelným postojem vůči tzv. modernismu. Mladý kněz a později též profesor semináře stál na straně papeže a církve. Přednášel především církevní dějiny a později také apologetiku, dogmatiku a patrologii. Naprostá loajalita mu ale nebránila v studiu děl některých „nevhodných autorů“. To bohatě stačilo k tomu, aby jistí horlivci projevovali starost o pravověří profesora Roncalliho. Po letech – již jako papež – si nechal v archivu Kongregace pro nauku vřít svůj osobní záznam, a nalezl zde poznámku: „Podezření z modernismu.“

V polovině dvacátých let přišlo jmenování apoštolským vizitátorem v Bulharsku. Tím začala téměř třicet let trvající diplomatická dráha. Zástupce Vatikánu to neměl v této pravoslavné zemi jednoduché. Svým osobitým a svérázným přístupem si však dokázal získat srdce zdejších lidí. A to i v případě,

kdy musel řešit nepřítelnost týkající se samotného cara Borise. Ten si vzal za ženu katolickou princeznu a původně byla svatba v katolickém ritu. Car ji však nechal později v Sofii zopakovat v pravoslavném obřadu. Roncallimu nebylo než panovníkovi vyřídil ostrý protest papeže Pia XI. Vše se ale brzy urovnalo.

Nabízí se určité srovnání. V červenci roku 1925 odjel z Prahy na protest proti oslavám Husova svátku a vyvěšení praporu s kalichem na Pražském hradě tehdejší nuncius v Československu Francesco Marmaggi. Čímž přilil oleje do ohně a napjatým vztahům mezi církví a státem svým jednáním nijak neprospěl. Nuncius Roncalli by s velkou pravděpodobností jednal prozíravěji.

Po delších diplomatických působeních v Turecku a ve Francii a pětiletém zastávání úřadu benátského patriarchy přišel historický okamžik 28. října 1958. Z patriarchy Roncalliho se stal papež Jan XXIII. Přijetím tohoto jména definitivně vyřídil kauzu vzdoropapeže Balazara Cossy. Svě zvolení komentoval Jan pro něho typickým způsobem: „Je vidět, že papežem se může stát opravdu každý. Já jsem

toho důkazem.“ Všichni považovali tuto volbu za přechodné řešení, svět se ale nestačil divit. Nakonec jeden z nádherných příkladů lidskosti papeže Jana XXIII. Jednou při procházce vatikánskými zahradami zde uviděl pracující dělníky. Ti, jakmile zhlédli Svatého otce, se ihned dali na útek. Bývalo totiž dříve zvykem při papežových vycházkách uzavírat zahradu pro veřejnost. Papež si však dělníky zavolaal a ptal se jich na mzdu, její výše ho neuspokojila. Ještě ten den večer si nechal zavolat odpovědného správce a nařídil změnu. Vše doprovodil slovy: „Jak můžeme vydávat sociální encykliku a nabádat k jejich dodržování druhé, když bychom se sami neřídili jejich obsahem.“

Největším počinem Janovým bylo svolání II. vatikánského koncilu. Ten měl v papežových předstávách přiblížit církev dnešnímu světu. Zkrátka s ním komunikovat tak, aby církev rozuměla. Jan chtěl rovněž navázat dialog s lidmi stojícími mimo církev, ale i s ideologickými protivníky, jako byli např. komunisté. Papež byl toho názoru, že je třeba rozlišovat hlady a bloudící. Nedožil se již konce svého životního díla, koncilu. V roce 1963 na svatošední pondělí umírá. Ukončila se životní pouť jedné z největších postav našeho století. Kdo má zájem blíže se seznámit s osobností Jana XXIII., s klidným svědomím mu lze doporučit právě tuto zdaňlou publikaci.

Jan Ziegler

Autor Mefista vzpomíná

Klaus MANN: Bod obratu. Mladá fronta 1997

„Masarykovo a Benešovo Československo bylo dobrá země, dobrá demokracie. Jsem hrdý, že jsem byl občanem této svobodné a statečné republiky, i když to bylo jen na přechodnou dobu a spíš formálně.“ V pamětech německého spisovatele čteme takové vyznání s překvapením a s pohnutím. Dodáme-li ovšem, že tímto autorem byl prozaik a publicista Klaus Mann, syn významného romanopisce Thomase Manna a synovec Heinricha Manna, budou souvislosti oněch slov jasnější. Nejde jen o skutečnost, že poskytnutí československého občanství pomohlo celé Mannově rodině v okamžiku, kdy opustila svou vlast zachvácenou morem nacismu. Společné ideály humanismu vytvořily přátelská pouta mezi Mannovými a představiteli kulturního i politického života mladá československé demokracie už dávno předtím.

Ačkoli některá díla Klause Manna (Mefisto, Vulkan, Útek na sever) byla u nás vydávána i za totality, je jasné, že chvála předmnichovské republiky byla přínocná, proč se jeho životopisná zpověď *Bod obratu* dostává do rukou českých čtenářů teprve nyní – v nakladatelství Mladá fronta v překladu Anny Siehenscheinové. Styky a návštěvy Československa jsou jen jednou z epizod v Mannových vzpomínkách. V Bodě obratu citlivě zachytil obraz kultivovaného rodinného prostředí, atmosféru života poválečné německé avantgardy a svou exulantskou pouť Evropou i Amerikou, během níž měl možnost se setkat s mnoha velkými osobnostmi 20. století. Mannovy vzpomínky prostupuje smutek vědoucího člověka, kterému se před očima hroubí

Snímek archiv

ideály a který nenalézá východisko ani v poválečném světě (předzvěst dobrovolné smrti, kterou zvolil krátce po dokončení Bodu obratu v roce 1949, však z knihy nevyčteme).

České vydání uzavírá výstižný doslov Jaroslava Stříteckého. Škoda jen, že nedoplnil Mannovy pasáže týkající se styků s ČSR o další konkrétní informace (okolnosti získání domovského práva ve východočeské Proseči, nabídka formálního sňatku Čapkovi vdově, herečce Olze Scheinpflugové pro možnost její emigrace atp.).

ješ

MALÝ
PRŮVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Mandlovník

Mandlovník (lat. Amygdalus communis) je teplomilný strom, rostoucí v Asii a ve Středomoří. V antice byl zosobněním plodnosti. Pausanius (Průvodce po Řecku) se zmiňuje o tom, že Zeus ve spánku vypustil semeno na zem a z něho se zrodil – hermafrodit – Agdistis, kterého vykleštil Dionýsios. Z jeho genitálií, které dopadly na zem, pak vyrostl mandlovník. V Řecku i v Římě existovala pověst, že mandle je schopná oplodnit, přičemž bylo poukazováno na příběh deery říčního boha Sangaria, jež si mandli položila na řadra a otěhotněla.

Ve Starém zákoně (Gn 43,11, Ex 25,33–34 ad.) je zmínka o mandloních s plody hořkými

a sladkými, které rostly v Libanonu, v Hermonu a v Zajordání. Růžové květy mandloně se objevují již v časném jaru, proto byla Židy zvaná „šaquet“, to jest „bílý či probouzející se“. Ve vidění Jeremiášově (1, 11n) je proto Boží bdělost přirovnávána k prutu mandloně. Určitou roli hrála mandloň v kananejském kultu, jak vyplývá z předpisů o tvaru chrámových misek (Ex 25,33). Sv. Cyril Alexandrijský ve spise „De adoratione et cultu in spiritu et veritate“ píše, že vladácká žezla jako výraz bdělosti si požívali představení jednotlivých židovských kmenů včetně Arona. Jeho hole později opatrována „jako znamením pro vzpurné“ (Nu 17,23–25) vykvetla květem mandloně, z něhož se vyvinul plod. Kmen Lévi, z něhož Aron pocházel, byl jako nejvýznamnější uveden do kněžského úřadu. Zároveň podmíněně vyvolení Arona inspirovalo sv. Ambrože (Epist. 41,2) k úvahám o výjimečném a Bohem řízeném duchovním poslání kněze.

K pupenci na odříznuté ratolesti – holi z mandlovníku byl ve výkladech církevních otců (Rehoř z Nissy) připodobněn Kristus na kříži, jenž přijetím lidské podstaty oděl své božské jádro tvrdou slupkou, podobně jako mandlovník chrání své plody. Kněžství Kristovo je oděno slupkou etnosti. Paulinus z Noly přirovnává vztah božské a lidské podstaty Kristovy k větví mandlovníku a jeho oběti na kříži k mandli, která zráním zeslábá. Mandle má také význam mariánský – symbolizuje panenské početí Krista. Objevuje se v podobě mandorly, obklopující Mariino tělo.

Jan Royt

Dotyk vlídné moudrosti

Tomasz WECLAWSKI:
Rekolekce s Karlem Čap-
kem. Karmelitánské na-
kladatelství, Kostelní Vd-
bíl 1997

„Když se řekne duchovní cvičení nebo rekolekce, představíme si vágní čas k ušetrání, zpytování svědomí, kajícínosti a přijetí dobrých předsevětí. Tato knížka představuje jiný typ rekolekce: cesta k duchovní hloubce vede přes všední věci, slova voní víc „člověčinou“ než kadidlem, jednotlivé meditace nabízejí spíše úsměvné porozumění než dramatické životní rozhodnutí.“ napsal Tomáš Halík v předmluvě ke knížce polského katolického teologa a filozofa Tomáše Weclawského Rekolekce s Karlem Čapkem. Autor knížky nevychází z duchovních textů, jak bychom v případě rekolekce předpokládali, ale z beletrie českého autora, kterého obvykle nezařazujeme mezi „katolické spisovatele“. Ani se nepokouší o li-

terární nebo duchovní interpretaci Čapkova díla, nic nevyssvětluje, neobjasňuje, jeho dialog probíhá paralelně a na pozadí – zůstává na čtenáři, aby domyslel věci do konce.

Rekolekce uvádí pohádku O začarováném tulákově. Následují povídky z Knihy apokryfu, které s láskyplným humorem a jemnou ironií odhalují křesťanskou průměrnost, omezenost a pohodlnost, jak ve všedním životě (1. část), tak vůči věcem veřejným (2. část). Ve výběru Čapkových textů pozorujeme zjevnou gradaci: závěr směřuje k eschatologickým aspektům, přestože je zde východiskem zánr, v němž bychom něco duchovního a křesťanského hledali nejméně – Povídky z jedné a Povídky z druhé kapsy.

Knížka nabízející „dotyk vlídné moudrosti“ zprostředkovává nový pohled nejen na duchovní cvičení, ale na polský katolicismus a v té souvislosti také na naši českou duchovní tradici, jejímž charakteristickým rysem je „civílní a plachá spiritualita“.

Kateřina Tetivová

OČEKÁVÁNÍ MESIÁŠE – v judaismu

Chceme-li v následujících řádcích společně nahlédnout pod pokličku mesiášských představ judaismu a nechat vynít rozmanitá eschatologická očekávání židovského lidu, bude zapotřebí předem si uvědomit několik důležitých faktů.

Nejprve je nezbytné oprostit se od chápání dnešního, křesťansky naplněného, významu pojmu Mesiáš jakožto osoby vykupující celé lidstvo z hříchu. Židovství obecně nezná termín dědičný hřích a neuznává, že existuje nějaká zásadní negativní entita, z níž by lidstvo muselo být vykoupeno. Význam slova vykoupení tedy není v judaismu a křesťanství zcela identický. (Podle židovského pojetí se člověk rodí s čistým štítem a je v jeho moci žít spravedlivě. Hřích v jednotlivcově životě je považován za sejití ze správné cesty, na níž se věrností Božím přikázáním lze znovu vrátit.)

Za druhé, židovské mesiášské myšlení není monolytické, v judaismu existuje široká škála představ a názorů, z nichž nelze vytvořit a předložit normativní nauku. Nesmíme zapomínat na to, že mnohá očekávání židovského lidu (a tím i formované představy) v příchod „vyvoleného Božího“, byla ovlivněna doléhajícími historickými zkušenostmi a v jednotlivých dějinných údobích se různě přetvářela. Přesto je však možné vysledovat hlavní linie a rysy víry v mesiášskou postavu konce věků.

V neposlední řadě musíme mít také na zřeteli fakt, že v judaismu je Mesiáš stále očekáván.

Podle židovského pojetí přinese Vykupitelce do tohoto světa mír a spravedlnost. Jelikož však stále ještě žijeme v době bezpráví, Židé jsou dosud rozptýleni po okolních národech, pronásledováni a utlačováni. Je Židům jasné, že věk vykoupení dosud nenastal.

Co se týče samotného pojmu Mesiáš, jde o počeštělou formu hebrejského „mašiah“ (dosl. pomazaný). Mesiáš tak znamená označení osoby, Bohem vyvolené, ustavené k vládě na konci času. Nauka zabývající se tímto obdobím dějin, posledními věcmi člověka a světa se nazývá eschatologie. A jistě není přehnané říci, že právě otázka Mesiáše je jejím ústředním tématem. Starý zákon obsahuje několik opisů titulu Mesiáš (výhonek Davidův – podle Iz 11,1–9; Jr 23,5b a 33,14–16; Za 3,8; 6,12; syn Davidův), ale termín „mašiah“ ve smyslu vykupitele posledního času v něm nenalezneme. Tento titul se jako označení eschatologické po-

stavy začal užívat teprve od 2. st. př. n. l.

Termín „mašiah“ může být ve Starém zákoně užít pro kohokoliv odděleného pro nějakou zvláštní funkci, specifičtější se pak tohoto pojmu užívá pro krále. Biblické mesiášské očekávání se odvolává na judskou královskou dynastii založenou Davidem. Po zaslíbení učiněném Davidovi prorokem Nátanem: „Hospodin ti oznamuje, že on vybuduje dům tobě. Až se naplní tvé dny, a ty ulehneš ke svým otcům, dám po tobě povstat tvému potomku, který vyjde z tvého lůna, a upevním jeho královský trůn navěky. Já mu budu Otcem a on mi bude synem“ (2S 7,11–14), se celým Starým zákonem prolíná naděje, že Bůh ustaví skrze svého potomka Davida své věčné království na zemi. Kdy byla davidovská královská idea vztažena do budoucnosti a eschatologizována, nelze přesně určit, vidíme však, že již zde jsou kořeny židovské (a později křesťanské) víry v zaslíbený příchod Mesiáše z rodu Davidova. K této mesiášské postavě se zanedlouho opět vrátíme, nyní si však přiblížíme židovské představy o úřadu osoby Hospodinova vyvoleného.

Židé očekávají eschatologickou postavu, která přijde na konci věků, nastolí duchovní i materiální prosperitu a zničí zlo v jeho podstatě. Ve svých představách viděli Mesiáše jakožto válečníka a vojenského vůdce, jenž vítězně povede svůj lid do poslední bitvy, vysvobodí jej z útisku a poddanství okolním národům. Za jeho vlády bude lid znovuhromážděn do země zaslíbené a poté (až bude nastolena spravedlnost na zemi) bude vládnout celému světu.

Nyní nahlédneme do samotných mesiášských představ judaismu. Co se týče vykupitelských postav, židovská eschatologie rozlišuje zpravidla dvě – ačkoliv víra v ně není stejnoměrně zastoupena a rozšířena. Tato koncepce dvou mesiášů – Mesiáše, syna Davidova a Mesiáše, syna Josefova, se začala vyvíjet až po roce 70 n. l.; tehdy byl zničen Jeruzalém, politické i bohoslužebné centrum Židů, a lid byl rozptýlen mezi okolní národy.

Mesiáš, syn Davidův (*Mašiah ben David*), byla postava Vykupitele, vycházející ze židovské královské ideologie, spojené s osobou krále Davida. Titul „syn Davidův“ je nejčastějším Mesiášovým označením a také nejrozšířenější obecně přijímanou představou eschatologického vládce. Písmo samo nám poskytuje poměrně bohatý výběr opor pro víru, že davidovská dynastie je nerozlučně spjata

Šofar, kulturní dechový nástroj, nejčastěji z beraního rohu, symbol Mesiáše

Snímek z archivu Žid. muzea v Praze

s mesiášskými nadějemi. Hospodin zaslíbil obnovení vlády Davidových potomků, jak máme zachyceno u proroka Amose: „V onen den postavím padající Davidův stánek a jeho trhliny zazdím, opravím, co na něm pobořeno, a zbuduji jej jako za dnů dávných“ (9,11). Jednoznačně davidovské mesiášské charakter mají také místa u proroka Izajáše, vykřesující vládce „z pařezu Jišajova“ (Iz 9,1–6; 11,1–9), či u proroka Ezechiele, zaslíbení nového pastýře, Davida (Ez 34,23). O tomto Mesiáši se očekávalo, že znovuoobnoví svůj lid v zemi, smíří jej s Bohem a započne éru fyzického i spirituálního požehnání. Je prorokem, soudcem, králem a učitelem Božího zákona.

Druhou mesiášskou postavou, která si však nepřijímala všeobecné rozšíření mezi moudrými Izraele, je Mesiáš, syn Josefovův (*Mašiah ben Josef*). Původ této víry v židovství není dosud dostatečně vysvětlen, jisté však je, že představa tohoto Vykupitele pochází až z doby kolem 2. st. n. l. Tato postava má předcházet davidovskému Mesiáši, jde o válečníka, který v bitvě posledního času osvobodí lid Izraele od jeho nepřátel. Sám však v této válce zahyne, a jeho smrt bude násilná. Nejstarší zprávou o Mesiášovi, synu Josefově, je jedna pasáž v talmudickém traktátu Sukot. Praví se zde: „Naši rabíni učili: Bůh pravil Mesiáši, synu Davidovu – nechť přijde brzy, za našich dnů: Požádej mě o cokoli, já ti to dám, neboť je řečeno (Ž 2,7–8): »Přednesu Hospodinovo rozhodnutí. / On mi řekl: Ty jsi můj syn, / já jsem tě dnes zplodil. / Požádej, a národy ti předám

do dědictví.« Když viděl (Mesiáš, syn Davidův), že Mesiáš, syn Josefovův byl zavražděn, řekl mu: Pane světa, žádám tě pouze o život. Bůh mu odpovídal: O život? – ještě než jsi promluvil, tvůj otec David již o tobě prorokoval, neboť je řečeno (Ž 21,5): »O život tě prosil, daroval jsi mu jej.«

Před samotným příchodem Mesiášovým Židé očekávali také mesiášského proroka, který měl Vykupitele ohlásit. Tato víra má svůj původ již v Bibli, v knize proroka Malachiáše, kde se praví: „Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu“ (3,1). Tento posel byl ztotožněn s prorokem Eliášem, jak je psáno dále: „Hle, posílám vám proroka Eliáša, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný. On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, abych při mém příchodu nestihl zemi klabou“ (3,23–24). Úlohou tohoto proroka bude ohlásit spásu a vykoupení lidu Izraele.

Co se doby týče, věk, který je připraven pro Mesiášovo působení, se označuje jako „dny Mesiášovy“. Mesiáš je, podle rabínské tradice, bytost existující již před stvořením světa, jak dokládá Talmud: „Sedm věcí předcházelo světu, a jsou to tyto: Tóra, pokání, zahrada Eden a gehena, Trůn slávy, Chrást a jméno Mesiáše.“ Velmi odmítavé stanovisko zaujímali rabíni proti vypočítávání příchodu mesiášského věku – obecně řečeno, je však možno věk spásy přiblížit či oddálit. Hříchy lidu způsobují prodlení doby vykoupení, pokání a věrnost Božímu zákonu tento věk spásy naopak uspíší. Jak

praví Talmud, kdyby Izraelitě světili dvě soboty přesně podle zákona, byli by ihned vykoupeni. Jiná tradice je poněkud zdrženlivější a vypovídá pouze, že král Mesiáš nepřijde dříve, dokud všechny duše, které byly stvořeny podle Božího úmyslu, opravdu nevejdou do života (Leviticus Raba k. 15).

Působistém Mesiášovým bude město Jeruzalém, které se v oně době stane náboženským střediskem všech národů. Vykupitel toto město očistí, „aby bylo posvěcené, jako bylo na počátku“ (Žalmy Šalamounovy 17,30). Rabínská tradice také očekává, že v takto obnoveném městě bude znovuvybudován Chrám a opět zavedeny oběti.

Idea Mesiáše poskytovala celému židovskému lidu naději zejména v dobách politického a duchovního útlu, kdy svá očekávání, přání a touhy po vykoupení zaměřovali na brzký příchod „Hospodinova pomazaného“. Tuto víru pak vkládali též do svých modliteb. Tak například v Modlitbě osmnácti požehnáni, kterou se většic Žid modlí třikrát denně, se v 15. požehnáni praví: „Potomku Davida, služebníka svého, dopřej vzrůstu a jeho roh pozdvihni při díle svého vykoupení; neboť vykoupení tvé očekáváme každého dne.“ Středověký filozof Maimonides zase začlenil víru v Mesiáše mezi svých Trináct článků víry. Ve článku 12 nachází naději na brzké objevení se Vykupitele své vyjádření: „Věřím zcela upřímně v příchod Mesiáše, a byť by i otálel, přesto očekávám ho každého dne, že přijde.“

Markéta Malá

Řehole po koncilu

Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu (Dokumenty z let 1964–1997), uspořádala SM MUDr. Dominika Bohušová, OP, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1997

Mezi mnoha tituly podzimní knižní nabídky zaujme kniha s výraznou obálkou ikony Nejsvětější Trojice – *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*. Jedná se vlastně o sborník, který obsahuje církevní dokumenty, vydané po koncilu.

Dílo má šest kapitol. První probírá přímo dekrety, vzešlé z koncilu, druhá se zabývá jejich aplikací v letech 1966–1970, třetí zmiňuje právní normy, které upravují vztahy mezi řeholníky a biskupy a čtvrtá až šestá kapitola přináší apostolské exhortace z let 1971–1996. Celý sborník postihuje přehledně a souhrnně smýšlení církve o zasvěceném životě z mnoha aspektů a v jeho rozmanitých formách. Zjišťujeme, že církev do těchto mužů a žen vkládá nesmírné naděje a právem od nich vyžaduje, aby dávali ve svém osobním životě příklad obnovení a plně žitého křesťanství. Jsou tu celé odstavce, které mohou zasvěceným osobám – a nejen jim – sloužit k rozjímání a k zamyšlení nad jejich životním stavem.

Řeč těchto textů je velmi hluboká a vyhlíží k uskutečňování dobrovolně zvoleného ideálu.

Dokumenty byly napsány převážně v jazyce latinském, některé i v italském, německém, anglickém a francouzském. Překlady do češtiny vznikaly především v období totalit a ty nejnovější byly pořizovány až v 90. letech. V první kapitole najdeme část věroučné konstituce *Lumen gentium*, která pojednává o řeholnicích, celý dekret o přizpůsobení obnově řeholního života *Perfectae caritatis*, malý úryvek z dekretu o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, hovorecí o spolupráci biskupů a řeholníků. Probírá úlohu řeholí v pastorační misii církve a poukazuje i na odpovědnost biskupů vůči řeholním komunitám v jejich diecézích. Hluboce a sříteji se však touto problematikou zabývá až dokument *Munae relationes* z r. 1978. Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* si všimá role řeholníků v misích.

Druhá kapitola podává „Normy“ pro aplikaci dekretu *Perfectae caritatis*, které obsahuje dokument *Ecclesiae Sanctae*, v němž se vysvětluje, jak postupovat při uvádění obnovy řeholního života do praxe. Další texty pojednávají o obnově řeholní formace, o přizpůsobení papežské klauzury mnišek, o obřadu řeholní profese a o obnovením prastarém rituálu zasvěcení panen. Třetí kapitola podrobně rozebírá v textu *Munae relationes* a v Kodexu církevního práva, který se v druhé části věnuje oblasti zasvěceného života vůbec, již zmíněné právní předpisy o vztazích mezi řeholníky a biskupy. Čtvrtá až šestá kapitola přináší apostolské exhortace, z nichž většina

vyšla už za pontifikátu Jana Pavla II.. Dále dokumenty vydané Kongregací pro řeholníky a sekulární instituty v letech 1980–1994 a celou tuto pasáž uzavírá promluva papeže Jana Pavla II. k řeholníkům v břevnovské bazilice v Praze 26. dubna 1997.

Kniha je opatřena seznamem zkratk biblických knih, koncilových dokumentů a bohatým rejstříkem. Může být výbornou pomůckou nejen členům řeholních společenství a těm, kteří jsou zodpovědní za formaci nových členů, ale rovněž ji upotřebí i diecézní kněží a bohoslovci, neboť zde naleznou to nejdůležitější o problematice zasvěceného života. A v neposlední řadě je tato práce užitečná i pro křesťanské laiky, aby při evangelizaci nebo ve svých rodinách dovedli poradit dětem a mládeži, když je Bůh povolá k této nesnadné, ale krásné cestě lásky.

Tu a tam se v knize objevují chyby stylistické i tiskové. Druhé opravené a doplněné vydání se teprve připravuje. Sborník vyšel pod záštitou otce biskupa Jiřího Paďoury, OFMCap, který mu dal své požehnání. Naslouchejme tedy hlasu církve, která jako dobrá matka pečuje o své děti v jakémkoliv životním stavu a poskytuje jim vše nutné pro konečný cíl jejich života, tj. trvalé spojení s Bohem v lásce, neboť jak praví Klement Alexandrijský: „Církev je zároveň panna a matka. Čistá a bez poskvrny jako panna, avšak plná lásky ke svým dětem jako matka... Nezasnubuje se s nikým jiným než s Kristem, který je její Ženich.“

Edita Mendelová, OP

Jazyk církve...

Perspektivy 9/1997

Nadpis článku lapidárně říká jazyk, ale Věroslav Mertl v něm pojednává sítěji o komunikaci nebo spíše o schopnosti církve komunikovat s naší současností. Otevírá tak tři hodné obecných otázek, které volají po konkretizaci. K té autor vlastně sám vyzývá v posledním odstavci, když mluví o úkolu, ba dluhu laiků v této oblasti. Nabízím několik postřehů.

Laici jsou převážně posluchači, příjemci slovních projevů v církvi. Mluvěním či autorům článků mohou proto prokazovat cennou službu zpětné vazby: informací o tom, jak přínosné bylo pronesené slovo, ať už ve smyslu jak nebo o čem.

Zpětné vazby je zjevně třeba u homilií a vůbec projevů kněze při bohoslužbě. Ne vždy kněz zjišťuje odezvu svých slov a duchovní potřeby posluchačů, a není to vůbec snadná úloha. V jednom pražském kostele zkoušili sehnatku pro dotazy věřících a podněty pro kázání, ale s nevalným úspěchem – snáze asi píšou lidé s hodně okrajovými problémy. Jinde prý se kněz radí s vybraným kroužkem farníků, ale o výsledcích už řada nehovořila. (Homilie jako živý dialog v plénu by se bohužel přičila zavedenému řádu. Naštěstí bý-

vají v živých formostech jiná společná setkávání nad Písmem apod.)

Perspektivnější by mohla být jiná zpětná vazba. Jak jsou na kázání připravováni naši bohoslovci – už po technické stránce, ale hlavně co do ducha a obsahu? O tom se my laici téměř nedovídáme, a přece by nás dluh, o němž se závěrem zmiňuje V. Mertl, mohli s užitekem splácet aspoň věřící herci a odborníci různých profesí, pokud by se více dostali do kontaktu s bohoslovci. (Omlouvám se, nosím-li dříví do lesa; situaci na mimopražských teologických učilištích neznám.)

Sdílim autorovu obavu, že „na ty, kdo jsou pověřeni každodenním výkladem víry od stolu oltářního, je (při náročném dnešním) náhle naloženo břímě, které může být nad jejich síly.“ K důvodům, jež článek uvádí, bych však přidal i ono „pověření každodenním výkladem“. Kázat denně, jak jsem byl nedávno ujištěn, není už striktně povinné, ale za dob kardinála Tomáška bylo – a nedovedu si představit, jak při této praxi časem neupadnout do stereotypů. Pak nejednou promluva kněze zapůsobí po textech z pokladů Písma jako náhlý pád do banality. (Nevyčítám, vyjadřuji úctu.)

Obracejí-li se projevy nebo články věřících autorů – církevních představitelů, publicistů aj. – na širší veřejnost, vystupují ostřeji do popředí jiné požadavky. Na předním místě srozumitelnost v tom základním smyslu, aby adresát ze svých předpokladů pochopil, co mu chceme sdělit. Znovu a znovu mě zaráží, jak u sekulárního publika s lehkou samozřejmostí předpokládáme, že naše slova pochopí v duchu ryzích křesťanských východisek (a že je vůbec zná).

Nejde zdaleka jen o slovník, spíše o hlubší kontexty. Už slovo Bůh mnoha našim současníkům skoro nic neříká, nebo jim – ještě hůře – navozuje jiné, většinou negativní významy: Bůh ne jako dárcce a zdroj bytí, života, ale jako šifra lidské omezující autority; v lepším případě jako dozorce zvnějšku („který dobré odměňuje a zlé trestá“), a to ve světě na něm nezávislém). A přece je možné upozornit i tuhého agnostika, že žádný člověk si sám svou existenci nedá a že má smysl ji chápat jako dar a úkol; podobně lze upozornit na meze a iluze individualismu atp. Ohled na stav mysli adresáta vůbec nemusí být podhízením (často naopak!) ani zamlčováním křesťanských obsahů, pouze stavením domu od základů a ne od horních pater.

(Nepředpokládám příliš mnoho základních znalostí a zažitých křesťanských postojů by mýmby bylo zdravé i při promluvách v kostele. Ty často vyznívají tak, jako kdyby bylo vše jasné a bylo třeba jen povzbu- zovat. Ale my, účastníci bohoslužeb, jsme

přece také částí ochuzené a deformované populace.)

Vedle této technické cílové strategie komunikace nevidím příliš velký problém v jazyce (v užším slova smyslu) a jeho tónu. S naslýchým svatouškovstvím se neselekávám, „medialně inflační“ mi připadá spíš obsah než jazyk některých projevů navenek. (Zato je skličující a bohužel dosti častý agresivní tón směrem dovnitř, vůči souvěrcům jiného ladiení.) Myslím, že zásada antických rétorů *Rem tene, verba sequuntur* – Věci se drží, slova hudou následovat – vyjadřuje duraz správný i pro naše poměry. Ale nechtěl bych zlehčovat aspekt, jež V. Mertl asi záměrně podtrhl volbou nadpisu svého článku.

Zato mi vychází přímo jako svorník obsahové stránky i jazykového přístupu něco, o čem se autor článku nezmiňuje: katecheze dětí a mládeže. Tam bych věřil, že na jazyku citlivě záleží. Ale neméně na obsahu výuky i na přípravě katechetů, na zpětné vazbě, na dluhu laiků v tomto směru i na možnostech jej splácet; navíc k různým odborníkům (jak bylo připomenuto u bohoslovců) jsou podstatné ve hře i rodiče.

Otázka jazyka nás tak logikou věci vede k otázce využívání a souhrny hříben v církvi. Ze to je někdy doslova otázka, ukazuje v témž 9. čísle Perspektiv rozhovor Magistra náboženských nauk na straně III. A že by tato otázka měla být v dohledné době koncepčně řešena, napovídá článek Miloše Rabana *Jak budeme sněmovat* na straně II.

Václav Frei, Praha

Casus belli?

Perspektivy 10/1997

(...) S podáváním nemám problémy, slovenští biskupové rozhodli, že se podávat na ruku nebude. Jednou jsem s tím ale problém měl. V mé farnosti byla návštěva z Německa, otec a dcera ve školním věku. Oba při přijímání nastavili ruku. Zastal jsem: „Bei uns untertaucht.“ Otec pochopil a přijal na jazyk. Děvče posu neotevřelo a Pána Ježíše nepřijalo. Po mši jsem mluvil s oběma. Otec uznal, děvče ne, raději nechoďlo k přijímání. To mě mrzelo. Udělal jsem dobře? Jistojistě jsem dodržel nařízení slovenského episkopátu. Na poslušnosti mi záleželo celý život. Ale výčitky zůstaly. V Německu jsem podával stovkám lidí na ruku. Neměl jsem udělat výjimku? Nebyla tu na místě epikie? Nevím. Bůh ví. Vím jen to, že si nemusím vyčítat neposlušnost vůči biskupům.

Není mi jasné, proč takový odpor k podávání na ruku. Je snad ruka hříšnější než jazyk?

Svatý Jakub píše: „Právě jazyk mezi našimi údy může poskvinit celého člověka, protože sám je zapalován peklem...“ (Jak 3,6 a nást.). Záleželo zřejmě na tom, zda přijímáme na jazyk, nebo na ruku? Nezáleželo výhradně na víře a jejím živém uplání? (...) Bojíme se zneužití? Jistě, ale to je možné u obou způsobů. (...) Domnívám se, že přijímání na ruku je hygieničtější (...). Tvrzení, že se Bůh postará, aby se podáváním eucharistie nešířila nákaza, pokládám za nedostatečně teologicky opodstatněné: Bůh nečiní zázraky tam, kde lze výsledku dosáhnout přirozeným úkonem. (...)

Závěr: Nejsou tu důležitější věci, o něž bychom měli bojovat? Neměli bychom uvažovat o tom, jak u našich věřících obnovit a upevnit víru? (...) To, že se u vás kněží vzbuřili proti biskupům (podpisy proti rozhodnutí biskupů nelze nazvat jinak), či neposlušnost farníků vůči představeným, víře našich věřících rozhodně neprospěje. Kdo může chápat, chápej.

Z dopisu Mons. ThDr. B. Travnice, Bratislava

ČESKÉ ČÍSLO SLOVENSKÉHO ČASOPISU VERBUM

Časopis pro křesťanskou kulturu Verbum vznikl v roce 1946 v Košicích z iniciativy profesora ThDr. Antona Harčára jako součást nakladatelství stejného názvu (mj. během krátkého období své existence vydalo několik desítek mimořádně hodnotných titulů). První číslo časopisu vyšlo v listopadu 1946 jako měsíčník (kromě prázdnin) a až do jeho zániku v březnu 1948 vyšlo 18 čísel. Zakladatel časopisu s křehkým příznivcem obnovil jeho vydávání v dubnu 1992. Verbum tím vstoupilo do svého III. ročníku, vychází šestkrát ročně.

VERBUM

V redakční radě se zrodila myšlenka postupně představit křesťanský orientované autory jiných národů, zejména sousedních, „aby- chom nezůstali jenom sousedy a partnery, ale i přáteli“ a „abychom situaci po roce 1989 využili k společným iniciativám a projektům“. V tomto duchu bylo také připravováno a posléze vydáno i „rakouské“ číslo (4/1996). Jako další bylo plánováno „české“ číslo, věnované kultuře a jazykové nejbližšímu národu, které dostalo konkrétní podobu v 5. čísle sedmého ročníku (1997). V roce 1998 se připravuje vydání „polského“ čísla.

České číslo revue Verbum vyšlo shodou okolností v době, kdy na východním Slovensku probíhal Týden české kultury. Poprvé bylo představeno během přátelského setkání

na generálním konzulátě České republiky v Košicích koncem letošního října. Přítomné hosty přivítal Blažej Krasnovský (odpovědný redaktor) a generální konzul ČR Karel Horák, dále vystoupil Václav Vaško, který se významně podílel na jeho přípravě. Herec Radovan Lukavský na závěr recitoval verše Jana Zahradníčka a přednesl Proglas Konstantina filozofa v staroslověnské i českém překladu.

Anakonec několik informací k obsahu „českého“ čísla časopisu Verbum. Nejprve je to úvodník generálního konzula Karla Horáka. Dále ukázkový básnický tvorby J. Zahradníčka, V. Renče, B. Rejnyka a F. D. Mertha. Jádro čísla tvoří texty osvědčených autorů a známých osobností české církve, jako je např. V. Vaško, M. Vlk, T. Halík, K. Skalický, A. Opatrný, T. Špidlík, J. Zvěřina; rozhovor J. Gabriela s biskupem V. Malým. Článek o košickém sochařovi Janovi Máthém, „tichém disidentovi“, na nějž měl jistý vliv J. Zvěřina. Esej J. Meda Zahradníčkova La Salette – znamení doby. V. Šubík Básník úřasu (o J. Čepovi), rozhovor s hudebním skladatelem P. Ebenem a malý výběr z knihy V. Mertla Kruhy pod očima.

Snad by stálo za to ještě připomenout, že podobnou snahu o duchovní a kulturní sblížení našich národů z české strany projevil v roce 1947 časopis Akord (9–10 č.), který z iniciativy J. Zahradníčka na třidvacetistránkách představil poezii slovenských katolických básníků.

Redakce: VERBUM, spol. s r.o., Alžbětina 14, 040 01 Košice

Vavro Cselényi

TEOLOGICKÉ TEXTY

Páté číslo Teologických textů prezentuje závažné pohledy na naše zacházení s Božím dílem pod titulem ZSTAVĚNÝ SVĚT A MY. Větší odpovědnost nám ukládá víra ve Svojitelce, ale zatím zůstáváme pozadu za jinými. Přitom tato podoba lásky k bližnímu – v tomto případě ke generacím třetího tisíciletí – vyvolává denně otázky pro svědomí. Kolk bídy a smrti způsobí v budoucnu náš dnešní blahobyt?

Články od teologů a angažovaných osobností otevírají oči pro Boží výzvy v Písmu a pro možnosti zbrzdit úprk do zkázy. Přitom je klíč k řešení obsažen už v evangeliu. Jen okoralá svědomí jsou schopna nevidět, že od nynějška – snad ještě ne docela pozdě – patří starost o životní prostředí navenek do zprůvodnění zradla všech.

Rozhovor s poslancem Markem Bendou

Perspektivy 10/1997

(...) Jsem překvapen, slyším-li od bývalého člena KDS, že nerad míchá dohromady svou osobní víru a politickou příslušnost (...), protože to byla právě KDS, která byla před lety založena, aby prosazovala skutečnou křesťanskodemokratickou politiku evropského formátu (...). Po několika letech (...) se KDS (pro mnohé překvapivě) nespojila s transformovanými lidovci, ale s liberální ODS, aby s ní po krátké době splýnula. Četí věřit, že cílem nebyly mocenské zájmy jednotlivců z KDS, ale

snaha obměkčit ODS a způsobit mj. onen obrovský posun v postoji této strany k církvi, jak o něm pan poslanec hovoří. Možná, že k němu došlo, ale navenek to bohužel není příliš zřetelné.

(...) Lze souhlasit s tím, že strana specificky pro křesťany je stejnou anomálií jako strana nacionální. Taková strana však v naší společnosti neexistuje, a pokud ano, není to KDU-ČSL, která je stranou otevřenou (...).

Z dopisu Ing. P. Salandy, Praha

MILOVAT BEZ LÁSKY A SEXU?

Na začátku října 1997 vyšel v nakladatelství Jas ve Zvolenu český překlad úspěšné knihy „Milovat bez lásky a sexu?“ s předmluvou kardinála M. Vlk. Její autory, bankobýstrický biskup Rudolf Baláž a publicista Andrej Štiavnický, se ve

sto jedenácti otázkách a odpovědích dotýkají tématu, které je často i v naší církvi pro řadu lidí jenom jakýmsi nutným zlem nebo důvodem k pohoršení. Proto i na Slovensku tento projekt, tj. vydat rozhovory knižně, narazil zpočátku na velké nepochopení a trvalo celá další tři roky, než mohla kniha vyjít (O slovenském vydání této publikace jsme informovali v Perspektivách 12/1996 – pozn. red.). Český čtenář tak může díky kvalitnímu překladu sledovat rozhovor dvou angažovaných křesťanů v jeho původní dynamice. Knihu distribuuje Matice cyrilometodějská v Olomouci.

Václav Kocian

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr, Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP, Petr Přihoda, Václav Frei, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Doležal, Václav Dvořák, Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platněnská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!